

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики
навчання історичних дисциплін

Петриченко Ярослав Віталійович

**ОПЕРАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ КОАЛІЦІЙНИХ СИЛ В ІРАКУ
(2003-2011 РР.)**

Спеціальність: 014 Середня освіта (Історія)
Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеню магістра

Науковий керівник:

В. В. Сокирська, доктор
історичних наук, професор
«» _____ 20__ року

Виконавець:
Я.В.Петриченко
«» _____ 20__ року

Суми, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ІСТОРИЧНИХ І ВІЙСЬКОВИХ АСПЕКТІВ КАМПАНІЇ В ІРАКУ.....	7
1.1 Історіографія та джерельна база дослідження.....	7
1.2 Формування та підготовка коаліційних сил до кампанії в Іраку.....	12
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНА РЕАКЦІЯ І МЕДІЙНЕ ВИСВІТЛЕННЯ ІРАКСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ КАМПАНІЇ.....	23
2.1 Позиція окремих держав та міжнародних організацій щодо операції в Іраку.....	23
2.2 Висвітлення іракської військової кампанії в міжнародних мас-медіа.....	33
РОЗДІЛ 3. СТАБІЛІЗАЦІЯ СИТУАЦІЇ І МИРОТВОРЧІ МІСІЇ В ІРАКУ.....	41
3.1 Заходи щодо стабілізації та миротворчі місії в Іраку у рамках операції міжнародних коаліційних сил (2003–2011 рр.).....	41
3.2 Український миротворчий контингент в Іраку 2003–2005 рр.....	47
3.3 Стабілізаційні заходи та виведення міжнародних коаліційних сил з Іраку.....	54
3.2 Український миротворчий контингент в Іраку 2003–2005 рр.....	54
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Операція в Іраку, що розпочалася 2003 року, залишає глибокий слід у світовій історії. Хоча цей конфлікт формально завершився у 2011 році, його наслідки продовжують впливати на регіон Близького Сходу та світову політику загалом. Однією з основних причин війни в Іраку було бажання США повалити режим Саддама Хусейна та, як заявлялося, знищити зброю масового ураження, яку нібито використовував цей режим. Однак пізніше виявилось, що таких арсеналів не було. Це підсилює критику на адресу американської інтервенції, адже її також розглядали як боротьбу за контроль над нафтовими ресурсами регіону. Деякі військові конфлікти сьогодення мають схожі витоки, причини та передумови. До прикладу, сучасна війна Росії проти України має схожі мотиваційні аспекти. Росія виправдовує своє вторгнення так званим захистом "русскоязычных" громадян та протидією "загрозі" з боку НАТО. Водночас аналітики вважають, що ключовим мотивом Москви є геополітичний реваншизм і бажання повернути контроль над Україною, яка намагається інтегруватися в західні структури. Війна в Іраку кардинально змінила баланс сил на Близькому Сході. Повалення режиму Саддама Хусейна створило вакуум влади, який пізніше сприяв виникненню численних конфліктів в регіоні. Один із найсерйозніших наслідків – поява терористичної організації "Ісламська держава" (ІДІЛ). Дестабілізація Іраку та сусідніх країн, таких як Сирія, мала широкий вплив на міжнародну політику, економіку та безпеку. Таким чином, операція в Іраку стала однією з причин нинішньої нестабільності в регіоні, а її аналіз допомагає зрозуміти, як геополітичні рішення впливають на стабільність і розвиток міжнародного порядку, а також як уникати повторення стратегічно-політичних помилок у майбутньому.

Мета дослідження — проаналізувати політичні, економічні, соціальні та військові фактори операції в Іраку впродовж 2003–2011 рр., а також

ретроспективний погляд на стабілізаційні заходи та участь України в миротворчих операціях у Іраку також стане об'єктом уваги.

Відповідно до поставленої мети було окреслено такі **завдання дослідження**:

- дослідити історіографію та джерельну базу дослідження операції в Іраку;
- проаналізувати процес формування та підготовки міжнародних коаліційних сил до військової кампанії в Іраку;
- систематизувати позиції США, Великої Британії, країн НАТО та міжнародних організацій стосовно операції в Іраку;
- висвітлити події Іракської кампанії в міжнародних мас-медіа;
- охарактеризувати процес здійснення стабілізаційних заходів та виведення військ міжнародних коаліційних сил з Іраку;
- окреслити оцінку діяльності українського миротворчого контингенту в Іраку упродовж 2003–2005 рр.

Об'єктом дослідження є операція міжнародних коаліційних сил в Іраку 2003–2011 рр.

Предметом дослідження є політичні, соціально-економічні, військові та гуманітарні аспекти військової операції в Іраку.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період від 2003–2011 рр. Вибір хронологічних меж дослідження обумовлений низкою політичних, соціальних та військових факторів перед підготовкою операції та в ході її проведення.

Нижню хронологічну межу окреслено 2003 роком, коли була остаточно сформована коаліція з держав, які погодилися на проведення військової операції, а також було розроблено план військових дій на території Іраку.

Верхньою хронологічною межею було визначено 2011 р., пов'язаний з початком виведення міжнародних коаліційних сил, завершенням стабілізаційно-контролюючих заходів на території Іраку.

Методологічні засади дослідження. Під час вирішення поставлених завдань було використано спеціальні та загально-наукові історичні методи, а саме: системний, порівняльно-історичний, проблемно-хронологічний, метод аналізу та синтезу. Застосування означених наукових методів дозволило виокремити певні факти, змінити уявлення та зробити нові висновки стосовно теми дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в комплексному аналізі військової операції в Іраку з урахуванням сучасних наукових досягнень та джерел. Основну увагу акцентовано на позиції сторін щодо ситуації в Іраку, а також ролі українського миротворчого контингенту, який брав участь у стабілізаційних заходах в 2003–2005 рр. Оригінальність цього дослідження полягає в глибокому аналізі факторів, які впливають на підготовку та виконання військової операції. Висновки з даного дослідження розширюють сучасне розуміння конфлікту, пропонуючи нові інсайти та перспективи для подальших наукових досліджень.

Теоретичне та практичне значення дослідження. Наукове осмислення операції в Іраку в контексті формування та підготовки коаліційних сил розкриває нові аспекти стратегічного планування та виконання військових операцій. Результати аналізу дозволять розширити розуміння процесів, які визначали хід подій у рамках цієї конфліктної зони. Вони стануть корисними для військового керівництва, дипломатів та різних інституцій, що займаються питаннями міжнародних відносин. Результати дослідження дадуть можливість краще розуміти взаємозв'язок стратегічного планування та наслідків військових операцій у складних регіональних конфліктах.

Апробація результатів дослідження та публікації. Ключові положення цього магістерського дослідження були апробовані на конференціях та у публікаціях на шпальтах наукових фахових видань України категорії «Б». Тези доповіді на тему: «Становище Іраку після виведення військ коаліційних сил у 2011 р.» було представлено на I Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми

історичної науки та освіти у дослідженнях молодих вчених» (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2024). Дві статті опубліковані у співавторстві з науковим керівником: «Стабілізаційні заходи та миротворчі місії в Іраку під час операції міжнародних коаліційних сил (2003–2011 рр.)» у науковому фаховому журналі «КОНСЕНСУС», а також стаття «Висвітлення операції коаліційних сил в Іраку 2003–2011 рр. на сторінках міжнародних масмедіа» в журналі «Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського».

Структура дослідження. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, кожен з яких ділиться на декілька підрозділів, а також висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

АНАЛІЗ ІСТОРИЧНИХ ТА ВІЙСЬКОВИХ АСПЕКТІВ КАМПАНІЇ В ІРАКУ

1.1. Історіографія та джерельна база дослідження

Операція міжнародних коаліційних сил в Іраку (2003-2011 рр.) є однією з ключових подій у сучасній історії, що викликала значний інтерес серед істориків і дослідників. Ця подія стала важливим етапом у глобальній політиці та військовій стратегії, відображаючи складні аспекти міжнародних відносин та втручання в суверені держави. В історіографії цього періоду існує кілька ключових напрямків дослідження та джерельна база, яка дозволяє отримати глибоке розуміння подій та їх наслідків. Спочатку варто зазначити, що історіографія операції в Іраку значно змінилася з часом, відобразивши різні підходи та оцінки подій. Перші дослідження, що з'явилися невдовзі після початку операції у 2003 році, часто були спрямовані на визначення причин та легітимності втручання, оцінку військової стратегії та її ефективності. Одним із перших ключових джерел є офіційні звіти і документи урядів та військових структур, які надають важливі відомості про стратегічне планування та хід військових операцій.

З розвитком часу і підвищенням рівня доступності інформації з'явилися більш докладні історичні монографії та дослідження, що аналізують політичні та соціальні наслідки операції. Такі роботи розглядають вплив війни на внутрішню політику Іраку, роль міжнародних коаліційних сил у формуванні нових політичних структур, а також вплив на геостратегічні інтереси у регіоні Перської затоки та Близького Сходу загалом. Окрім того, історики активно використовують особисті свідчення та інтерв'ю з учасниками війни, щоб збагатити свої дослідження особистими досвідами та відчуттями учасників

подій. Ці первинні джерела дозволяють краще зрозуміти військові дії, гуманітарні наслідки та моральні дилеми, з якими стикалися військові та мирні жителі. Історіографія операції в Іраку також включає компаративний аналіз інших війн та військових конфліктів, що дозволяє краще оцінити унікальні аспекти цієї війни та її місце у загальній історії військових конфліктів.

Кожен етап і аспект операції міжнародних коаліційних сил в Іраку упродовж 2003–2011 років висвітлювався у публікаціях та виданнях різних дослідників. Наприклад, аналізуючи передумови цієї операції, варто звернути увагу на книгу К. Полла *«The Threatening Storm: The Case for Invading Iraq»* (2002). Ця книга є детальним аналізом загроз, що походили з Іраку, та аргументів на користь вторгнення в країну. Її автор – колишній аналітик ЦРУ США, обґрунтовує необхідність військових дій проти режиму Саддама Хусейна, базуючи свої аргументи на розвідувальних даних та політичних оцінках. Книга представляє важливу точку зору на обґрунтування війни в Іраку, відзначаючи різні аспекти загроз і стратегій, що стали основою для американської політики того часу. Незважаючи на те, що багато з аргументів, викладених у книзі, виявилися помилковими, вона залишається важливим документом, який ілюструє те, як політичні та ідеологічні міркування можуть впливати на прийняття рішень, що мають глобальні наслідки [58].

Не менш цікавою працею, яка представляє напрямку дослідження передумов операції в Іраку є праця Ч. Хагела *«America: Our Next Chapter: Tough Questions, Straight Answers»*. Ця книга, що вийшла друком у 2008 р., коли ще тривала військова операція, представляє політичний аналіз колишнього сенатора США. Її автор поставив під сумнів обґрунтування війни в Іраку і проаналізував політичні і стратегічні рішення з цього питання [39]. Загалом, книга містить прямі відповіді на складні питання, що стосуються американської політики і глобальної стратегії.

Важливими є і статті деяких дослідників для відомих світових видань. Так, зокрема Джон Чепмен у виданні «The Guardian» від 28 липня 2004 року висував тезу про дві переконливі причини для вторгнення в Ірак – контроль

над нафтою та збереження долара як світової резервної валюти. Про те, що операція розроблялася адміністрацією Джорджа Буша, згодом до цього плану приєднався і тодішній прем'єр-міністр Великої Британії Тоні Блер [22]. У статті висвітлюються причини та історія співпраці між США та Британією. Одними із ключових ресурсів, які висвітлюють причини та передумови початку наземної операції в Іраку є інтерв'ю з головними посадовими особами того періоду, зокрема з Тоні Блером [4].

Існує і низка важливих книг та публікацій, що стосуються планування та проведення військових дій на території Іраку. Однією з перших книг на дану тематику є «Cobra II: The Inside Story of the Invasion and Occupation of Iraq» написана Майклом Р. Гордоном та Бернардом Е. Трейнмором і видана у 2006 р. Вона є детальним і критичним оглядом військової кампанії в Іраку 2003 р. Майкл Р. Гордон – військовий кореспондент «The New York Times», а Бернард Е. Трейнмор – колишній військовий кореспондент газети «The Washington Post». Обидва автори мають великий досвід у висвітленні військових подій і мають доступ до первинних джерел і документів. Сама ж книга фокусується на операціях, які розгорнулися в рамках вторгнення в Ірак і на подальшій окупації. Вона детально описує плани, підготовку та реалізацію військових операцій, а також проблеми, що виникли під час конфлікту [37]. У цій книзі автори також здійснили критичний аналіз військових стратегій і рішень, що були ухвалені під час військової кампанії. На сторінках видання висвітлено її численні проблеми, такі, як невдале планування, непередбачені труднощі та недостатня підготовка до післявоєнного управління Іраком тощо.

Книга «Fiasco: The American Military Adventure in Iraq» (2006) автора Томаса Е. Рікса базується на численних інтерв'ю з військовими чиновниками, політиками і солдатами, а також на аналізі офіційних документів і звітів. Рікс використовував ці джерела, щоб створити детальну картину ходу військових дій і їх наслідків. Автор аналізує військову кампанію в Іраку, зосереджуючи увагу на помилках, які були зроблені в плануванні і виконанні операцій, а

також детально розглядає, які рішення, ухвалені на різних рівнях командування, призвели до проблем і ускладнень [65].

По завершенню бойових дій, повалення режиму Саддама Хусейна і встановлення нової влади в Багдаді було створено так звану «Зелену Зону» - спеціальний район в центрі міста, який контролювався американськими військами та урядовими службами. Це було місце, де розташовувалися основні адміністративні, військові і дипломатичні структури США. Книга «Imperial Life in the Emerald City: Inside Iraq's Green Zone» авторства Раджива Чандрасекерана (2006) надає критичний погляд на життя і діяльність у цій «Зеленій Зоні» (Green Zone) в Багдаді під час американської окупації Іраку. Дана книга ілюструє розрив між ідеалізованими планами і реальністю на місці. Автор показує, як американські чиновники і підрядники, перебуваючи в комфортних умовах «Зеленої Зони», часто були відірвані від реальних проблем і труднощів, з якими стикався іракський народ [20]. Раджива Чандрасекеран, який на той час працював кореспондентом «The Washington Post», використав свій досвід в інтерв'ю з людьми, які працювали в «Зеленій Зоні», а також з місцевими жителями. Це дозволило створити яскраву картину подій і життя в Іраку під час перебування там американської адміністрації.

По завершенню бойових дій постало питання подальшої долі як Іраку так й інших країн-учасниць військової операції, а також зміна загальної політичної ситуації в регіоні. Книга «Operation IRAQI FREEDOM: Decisive War, Elusive Peace», що вийшла друком у 2016 р. за редакції Уолтера Л. Перрі, є детальним всебічним аналізом військової кампанії в Іраку, яка розпочалася в 2003 р. Вона охоплює не тільки військові аспекти, але й політичні, соціальні та економічні наслідки війни. У книзі розглядаються різні фази конфлікту, починаючи з планування та реалізації військових операцій до періоду післявоєнного відновлення й стабілізації [57]. Книга базується на широкому спектрі джерел, включаючи й військові документи, офіційні звіти, інтерв'ю з учасниками подій та аналітичні дослідження, що забезпечує детальне і комплексне розуміння війни в Іраку.

Книга «The Gamble: General David Petraeus and the American Military Adventure in Iraq, 2006-2008», видана Томасом Е. Ріксом 2009 р., є важливим джерелом для розуміння періоду змін у військовій стратегії США в Іраку під час командування генерала Девіда Петріуса. Книга зосереджується на зміні стратегії, яка сталася після 2006 року, коли генерал Девід Петріус став командувачем американськими силами в Іраку. Петріус впровадив нову стратегію, відому як «техніка Петріуса», яка включала посилене патрулювання і взаємодію з місцевим населенням для зменшення насильства і підвищення стабільності [66]. Книга написана в журналістському стилі, використовуючи інтерв'ю з учасниками подій, офіційні документи та інші джерела для створення детального опису військової ситуації і тому була визнана важливим дослідженням з питань американської військової стратегії та лідерства в конфліктах. Привертають увагу дослідника й аналітичні звіти по стабілізаційним заходам на території Іраку. Як і книга «The State of Iraq: The Economics of Stability and Security», видана International Crisis Group (ICG) у 2007 р., є важливим аналітичним звітом, що досліджує економічні аспекти стабільності та безпеки в Іраку. Звіт детально аналізує економічну ситуацію в Іраку після вторгнення США в 2003 р. Тут розглядаються економічні проблеми, такі як безробіття, інфляція і нестача базових ресурсів, вплинули на загальну стабільність країни. Публікація також висвітлює гуманітарні та соціальні проблеми, такі як доступ до медичних послуг, освіти й водопостачання, що впливають на життя громадян та їхнє ставлення до влади й окупаційних сил [45]. Звіт є важливим джерелом для тих, хто аналізує постконфліктні ситуації та роль економічної політики в забезпеченні стабільності. Він сприяє глибокому розумінню того, як економічні умови вплинули на безпеку і стабільність в Іраку.

Значну роль у стабілізації та відновленні Іраку відігравала й Україна. Оцінка участі України в «іракській місії» є предметом значних дебатів. Дослідники вказують як на позитивні результати (такі як покращення іміджу України на міжнародній арені і набуття досвіду миротворчих операцій), так і

на негативні аспекти, включаючи людські й економічні витрати. В Україні ця тема часто порушується у контексті зовнішньої політики і національної безпеки. Діяльність українського миротворчого контингенту на теренах Іраку висвітлена у наукових напрацюваннях таких дослідників як О. Вонсович [96], С. Зіньковський [99], О. Мільченко [104]. Вони аналізували досвід перебування українського контингенту як стабілізуючого фактору [96], досвід та корисні уроки, отримані під час місії [104], а також зміцнення позицій України на міжнародній арені та отримані вигоди у вигляді виділення коштів на модернізацію армії [100].

Отже, операція міжнародних коаліційних сил в Іраку 2003–2011 рр. відображається в сучасній історіографії як складний феномен, що вимагає багатоаспектного підходу та використання різноманітних джерел. Поступове розширення доступності інформації та розвиток аналітичних методів дозволяють сучасним дослідникам з кожним роком отримувати все більш повне уявлення про цю складну історичну подію. Історіографія війни в Іраку є складною і багатогранною, відображаючи різні перспективи і інтерпретації. Дослідження цієї теми допомагає кращого зрозуміння не тільки безпосередніх подій цієї війни, але й її довгострокових наслідків для міжнародних відносин, безпеки й політики. Подальші дослідження й здійснення аналізу можуть допомогти краще зрозуміти уроки, які можна винести з цього конфлікту та їх вплив на майбутню глобальну політику.

1.2. Формування та підготовка коаліційних сил до кампанії в Іраку

Введення міжнародних коаліційних сил в Ірак у 2003 році було однією з найбільших і найскладніших військових операцій в історії. Коаліція військових сил під керівництвом США та Великої Британії вторглася в Ірак з метою повалити режим Саддама Хусейна та знищити його зброю масового ураження. Формування та підготовка коаліційних сил до кампанії в Іраку були тривалим і складним процесом. Коаліція включала понад 30 країн, кожна з

яких мала свої власні військові доктрини та озброєння. Коаліційні сили також мали координувати свої дії з міжнародними організаціями, такими як ООН та НАТО.

Починаючи з 1990-х рр. питання відносин між Іраком та міжнародною спільнотою набувало дедалі складнішого характеру. Без перебільшення, можна констатувати, що у міжнародних відносинах 2002–2003 рр. «іракська проблема» була найгострішою. Цьому передувала низка факторів. Перш за все, треба відмітити іракське вторгнення в Кувейт та операцію «Буря в пустелі» 1991 р. Вторгнення Іраку в Кувейт 2 серпня 1990 року негайно призвело до міжнародної реакції через Резолюцію Ради Безпеки ООН №661, яка також відома як "Резолюція про санкції проти Іраку". Економічні санкції були введені з метою протидії посягання Іраку на суверенітет Кувейту [80]. Резолюція №661, окрім підтвердження резолюції 660 "Про агресію Іраку проти Кувейту" і міжнародного засудження дій Іраку, які закликали його вийти з Кувейту, встановила основні витрати для першого раунду міжнародних економічних санкцій проти Іраку. Санкції забороняли Іраку торгувати з більшістю країн світу, крім тих, які були спеціально дозволені Радою Безпеки. Санкції також забороняли Іраку імпортувати більшість товарів, включаючи продукти харчування, медичні препарати та промислове обладнання. Сильно постраждала й економіка. ВВП Іраку впало на 75%, інфляція сягнула рівня 600%, відбувався занепад інфраструктури та промисловості, в країні почалися масовий голод та хвороби [65].

Новий період політичних відносин між Іраком та світовою спільнотою, особливо зі США, почався у 2000-х рр., коли президентом Сполучених Штатів Америки став Джордж Буш-молодший (2001–2009). Згодом у США 11 вересня 2001 р. відбулася терористична акція. Цей день записаний в історії цієї країни як 9/11 або «другий Перл-Харбор». Цього дня стався найбільший теракт в історії США, жертвами якого стали близько трьох тисяч громадян під час нападу на Вежі-Близнюки — всесвітньо-відомого торгового центру, який атакували ісламські терористи [107]. Ці будівлі служили не тільки символом

Манхеттена в Нью-Йорку, але були й символом торгової та фінансової величі США у світі. Терористичні атаки 11 вересня 2001 року та військова відповідь Сполучених Штатів Афганістану проти терористичної організації Аль-Каїда та ополчення Талібан, яке її приховувало, призвело до більшого посиленню уваги до проблеми Іраку. Це пояснюється тим, що атаками на Всесвітній торговий центр і Пентагон у вересні 2001 р., оперативники Аль-Каїди, навчені та керовані зі своїх баз в Афганістані, продемонстрували загрозу з боку терористів, які можуть шукати притулку в країнах-ізгоях із потенційним доступом до мас-медіа. У січні 2002 р. президент США Дж. Буш зазначав: «Такі держави (як Афганістан – *авт.*) та їхні терористичні союзники утворюють вісь зла, яка озброюється, щоб загрожувати миру в усьому світі. Шукаючи зброю масового знищення, ці режими створюють собі могилу та порушують міжнародну безпеку. Вони могли б надати цю зброю терористам, даючи їм засоби, відповідні їхнім вимогам. Вони можуть напасти на наших союзників або спробувати шантажувати Сполучені Штати. У будь-якому з них випадках ціна байдужості була б катастрофічною [15]. У своїй промові перед Організацією Об'єднаних Націй у вересні 2002 р. Президент Джордж Буш характеризував можливе застосування сили проти Іраку як необхідне для забезпечення виконання існуючої резолюції Ради Безпеки ООН 1443 «Щодо іракської програми зброї» та усунути небезпечну загрозу міжнародному миру та безпеці [16]. У відповідь Рада Безпеки ООН прийняла резолюцію №1443, яка вказувала на суттєві порушення Іраком попередніх Резолюцій Радбезу та погрожувала серйозними наслідками за подальшу незговірливість. Резолюція №1443 вимагала від Іраку надати Раді Безпеки повний і прозорий доступ до всіх своїх об'єктів, пов'язаних зі зброєю масового ураження, включаючи всі його зброярні, лабораторії та військові бази. Вона також вимагала від Іраку надати повний і прозорий звіт про всі свої програми зброї масового ураження [82]. Ірак погодився виконати вимоги резолюції №1443. Однак, на думку США та їхніх союзників, Ірак не виконав ці вимоги належним чином.

Одним із факторів, що став підґрунтям у підготовці до військової операції, став виступ віце-президента США Діка Чейні перед ветеранами Військово-морських сил США 26 серпня 2002 року. У своєму виступі він вказував на загрозу з боку Іраку і стверджував, що Ірак має зброю масового ураження, включаючи хімічну, біологічну та ядерну та має намір використовувати цю зброю проти Сполучених Штатів та їхніх союзників. Чейні також стверджував, що Ірак є спонсором тероризму і що він має зв'язки з Аль-Каїдою. Він заявляв, що вторгнення в Ірак є необхідним для запобігання використанню ним зброї масового ураження і продовження спонсорювання тероризму. «Ми не можемо дозволити, щоб Ірак розвивав зброю масового ураження або продовжував спонсорувати тероризм. Це загроза нашій безпеці, а також безпеці наших союзників. Сполучені Штати повинні взяти на себе роль світового лідера. Ми повинні використовувати нашу силу для захисту свободи та демократії в усьому світі», – йшлося у виступі віце-президента США [23]. Виступ Чейні отримав великий суспільний резонанс та мав вплив на громадську думку США перед початком вторгнення і зміцнив аргументи, які використовувала адміністрація президента Дж. Буша для виправдання вторгнення.

Однак, виступ Д. Чейні також був дещо суперечливим. Окремі критики стверджували, що він був заснований на припущеннях і що не було достатніх доказів того, що Ірак мав зброю масового ураження або що він був спонсором тероризму. 22 листопада 2002 р. Палата представників США проголосувала за резолюцію, яка давала президенту повноваження на вторгнення в Ірак. Резолюція була прийнята 296 голосами проти 133 [78]. Резолюція була важливим моментом у розв'язанні війни в Іраку. Вона дала президенту Дж. Бушу мандат на використання військової сили проти Іраку, якщо він вважатиме, що це необхідно для захисту Сполучених Штатів від загрози зброї масового ураження.

Після 11 вересня 2001 р. активна роль прем'єр-міністра Великої Британії Т. Блера у війні проти тероризму та його тверда підтримуюча лінія щодо Іраку

внесла нову силу в англо-американське партнерство. Під час візиту до Великої Британії у травні 2003 р. міністр оборони США Дональд Рамсфелд, який не був відомим англофілом, вигукнув: «Сучасні стосунки між США і Великою Британією є сильнішими, ніж будь-коли» [69]. Однак, Т. Блер і його колеги також намагалися протистояти впливовим особам в адміністрації США, які вважали, що Америка повинна діяти в односторонньому порядку. Вони опинилися на слабшому боці у внутрішніх дебатах в адміністрації Дж. Буша, ставши на бік «голубів миру» на чолі з Коліном Пауелом. Вони прагнули отримати міжнародну легітимність для здійснення американського впливу, направляючи його через структури ООН [54].

Президент Дж. Буш був готовий прислухатися до думки Т. Блера у вересні 2002 року, коли останній виступав за спробу заручитися підтримкою Ради Безпеки ООН для дій проти Іраку. Однак було б неправильно робити висновок, що погляди Т. Блера в односторонньому порядку схилили президента США. Аргументи Державного департаменту та внутрішньополітичні міркування, здається, мали більшу вагу в зміні природної схильності Дж. Буша прихильно ставитися до порад таких яструбів, як віце-президент Д. Чейні та міністр Рамсфелд [56].

Адміністрація президента США Дж. Буша, безперечно, була проти спроби Т. Блера отримати другу резолюцію ООН у січні 2003 року, вважаючи, що всі повноваження, необхідні для початку війни з Іраком, уже містяться в Резолюції №1441, ухваленій у листопаді попереднього року. Дж. Буша переконали підтримати свого найближчого союзника хоча б для того, щоб допомогти Т. Блеру заспокоїти внутрішню опозицію щодо війни в Іраку [41]. Це навряд чи була суттєва поступка, оскільки раніше, у вересні 2002 р. Т. Блер особисто пообіцяв Дж. Бушу, що в разі потреби розпочне війну проти Іраку, навіть якщо виявиться неможливим залучити міжнародну підтримку [51].

Обіцянню британського прем'єр-міністра про військову підтримку сприяла вкорінена, інституціоналізована звичка співпраці у військовому плануванні та зборі розвідданих, яка сягала часів Другої світової війни. Робін

Оклі, європейський політичний редактор CNN, описав Британію та Сполучені Штати як «традиційних та інстинктивних військових союзників» [53]. Примирення, консультації та співпраця характеризують відносини на робочому рівні, які часто діють поза офіційними каналами та тривають через періоди. Прикладом може стати нпрем'єрство Едварда Хіта на початку 1970-х рр., коли англо-американські відносини на урядовому рівні були особливо напруженими [1].

Під час війни за Фолклендські острови у 1982 р. міністр оборони США К. Вайнбергер навіть почав надавати допомогу Пентагону британським силам ще до того, як підтримка Сполученого Королівства стала повісткою денною офіційної політики США [32]. Після підписання угоди під назвою UKUSA Agreement 1946 р. організації радіотехнічної розвідки Сполучених Штатів, Британії, Канаді, Австралії та Новій Зеландії були тісно пов'язані між собою. Великобританія передавала Сполученим Штатам та іншим англомовним країнам розвіддані, якими не ділиться зі своїми європейськими партнерами. Члени ЦРУ США та канадських і австралійських розвідувальних служб навіть регулярно відвідували засідання Об'єднаного розвідувального комітету Великобританії [42]. Колишній директор Центрального розвідувального управління США Джеймс Вулсі описав розвідувальні стосунки між Великобританією та Америкою як «настільки тісні, як він отримує» між двома незалежними, суверенними державами [61].

Війна з тероризмом зміцнила і без того тісні стосунки в розвідувальній сфері, і обидві країни вільно обмінювалися інформацією, висуваючи звинувачення Саддаму Хусейну. Матеріали з британських джерел були включені до брифінгу К. Пауелла в Раді Безпеки ООН у лютому 2002 року. Післявоєнна суперечка про точність оцінок розвідки можливостей Саддама Хусейна щодо зброї масового знищення (ЗМЗ) поставила під сумнів якість збирання розвідданих однаково по обидва боки Атлантики. Оборонні можливості двох країн мають те, що було описано як «значну впевненість» у їхніх відносинах один з одним [61].

Даючи усні свідчення в Комітеті оборони Палати громад після війни в Іраку, міністр оборони Великої Британії Джеффри Хун зробив такий коментар щодо своїх стосунків із Дональдом Рамсфельдом: «Майте на увазі, що я зустрічався з міністром оборони в Сполучених Штатах. На досить регулярній основі навіть до того, як Ірак був прямою та конкретною проблемою, тому наші відносини сягають далі, ніж цей конкретний контекст. Ми завжди могли говорити відверто й відкрито один з одним, і частково це пояснюється тим, що ми не розголошуємо зміст цих розмов, але я можу вас запевнити, що між міністерством була чудова координація на кожному рівні оборони та Пентагону» [50].

Задовго до офіційного вторгнення у березні 2003 року Королівські військово-повітряні сили брали участь в атаках на іракську протиповітряну оборону, Королівський флот був зайнятий операціями з розмінування в північній частині Перської затоки, а британські сили спеціального призначення брали участь у невидимих операціях в Іраку, часто тісно співпрацюючи зі своїми американськими колегами. Британські та американські офіцери та офіційні особи брали спільну участь у плануванні війни, спираючись на цілісні, хоча й не завжди гармонійні, процедури комплектування та процеси, встановлені під час попередніх операцій на Балканах та в Афганістані [66].

Варто підкреслити, що тісні стосунки між відповідними військовими установами змусили британський уряд застосувати силу проти Іраку, коли військове планування та координація почалися всерйоз восени 2002 року. Планування настільки було просунуте, що прем'єр-міністр Т. Блер втратив би всю довіру на міжнародному рівні та всередині країни, якби він відмовився від військових дій після того, як йому не вдалося забезпечити виконання другої резолюції ООН. З іншого боку, хоча британський військовий внесок, безсумнівно, вітався адміністрацією Дж. Буша, немає жодних сумнівів, що операція могла бути успішно проведена без нього. Міністр Д. Рамсфельд просто сказав правду, коли оголосив на прес-конференції Пентагону в березні

2003 року, що Сполучені Штати готові розпочати війну без британців. Іракська криза запропонувала можливість зміцнити репутацію Великої Британії як винятково надійного союзника, а також її статус найважливішої дипломатичної та військової сили Європи на світовій арені.

Британській підтримці Сполучених Штатів, безсумнівно, сприяло взаємне захоплення та взаєморозуміння між Т. Блером і Дж. Бушем. Звичайна практика тісного співробітництва між розвідкою та обороною також заважала британським органам безпеки залишатися осторонь. Прем'єр Т. Блер був не єдиним британським політичним лідером із твердими переконаннями про небезпеку, яку становить Саддам Хусейн. Йен Дункан Сміт, лідер Консервативної партії, також поділяв думку уряду про те, що національні інтереси Британії були безпосередньо зачеплені. У своїй промові на Весняній конференції Консервативної партії 2003 року він був ще різкішим, ніж Т. Блер, щодо загрози з боку Саддама Хусейна: «Він критикує нас щодня; будь ласка, не вдавайте, що ми не є потенційною ціллю, тому що я вірю, що ми є, і якщо хтось думає інакше, мені шкода, але я думаю, що ви живете в «хмарній країні зозулі». Ми законна ціль і станемо нею» [33].

Як прем'єр-міністр, який керує значною парламентською більшістю і з Дунканом Смітом, лідером найбільшої опозиційної партії, який також виступав за жорстку лінію щодо Іраку. Однак Тоні Блер мав сильнішу позицію для підготовки до війни, ніж свідчать докази широкого суспільного занепокоєння та політичної опозиції його політиці в той час. Згадане вище досьє Об'єднаного розвідувального комітету було одним із двох, опублікованих урядом Т. Блера за кілька місяців до війни, які мали на меті показати, що Саддам Хусейн активно розвивав і приховував наявність хімічної, біологічної та ядерної зброї всупереч резолюціям ООН. Довоєнні звіти розвідки викликали значні суперечки по обидва боки Атлантики після падіння режиму, коли розслідування не змогло знайти доказів для підтвердження своїх висновків.

26 лютого 2003 року британський прем'єр-міністр Т. Блер зіткнувся з найбільшим парламентським протистоянням за останніх понад сто років. Близько 120 його колег з Лейбористської партії проголосували проти політики підтримки уряду військових дій США проти Іраку. Дещо раніше, того ж місяця понад мільйон людей вийшли на вулиці Лондона, щоб протестувати проти майбутньої війни, тоді як респонденти опитування в Інтернеті у Великій Британії проголосували за підтримку Америки, що становило найбільшу загрозу миру у світі. Основні партнери Великої Британії в Європа — Франція та Німеччина також виступили проти позиції Великої Британії, оскільки уряд не виконав свою роль «мосту порозуміння» між Європою та Сполученими Штатами. Прем'єр-міністр Блер стикався з особистими нападками в засобах масової інформації. Його часто в карикатурах зображували як американську болонку. Навіть Нельсон Мандела несхвально називав його «іноземним міністром» Сполучених Штатів. Саме політичне виживання прем'єр-міністра здавалося, на кону.

Однак, тверде лідерство Е. Блера мало вирішальне значення для підтримки британським урядом політики США в Іраку. Для деяких коментаторів рішучість прем'єр-міністра продемонструвала принципову міжнародну державну мудрість; до інших він демонстрував наївну віру в американську чесноту. Партнерство між Сполученими Штатами та Великою Британією описано як «стосунки, що ґрунтуються на спільній історії, спільних цінностях і спільних інтересах у всьому світі» [53].

У березні 2002 Т. Блер, Дж. Буш-молодший та прем'єр-міністр Іспанії Хосе Марія Азнар звернулися до світового співтовариства із закликом підтримати воєнну кампанію проти Іраку [18]. У листопаді 2004 р. Т. Блер зустрівся в Лондоні з президентом Франції Ж. Шираком. Останній спочатку був проти військового вторгнення в Ірак, однак згодом продемонстрував прагнення подолати розкол, який виник після початку операції. Блер зазначав: «Розбіжності під час конфлікту добре відомі..., але ми обидва хочемо бачити стабільний і демократичний Ірак і будемо робити все можливе для досягнення

цієї мети». Прем'єр-міністр також повідомив про співпрацю з Ж. Шираком у питаннях Ірану, Афганістану, Балкан, Африки та глобальної зміни клімату. Спостерігачі відзначають головне протиріччя між позиціями двох лідерів: Т. Блер бажав зробити Велику Британію «мостом» між Європою і США, а Ж. Ширак прагнув до посилення ЄС як противаги США [24].

У березні 2003 р. польські військові (початково чисельністю 200 осіб, а пізніше – 2500 осіб) долучилися до коаліції та взяли участь в операції «Свобода Іраку» – однієї з найбільш неоднозначних за весь період існування НАТО, куди входила Польща. Фактично Польща надала четверту за величиною кількість військ, але необхідно відмітити, що рішення про участь польських військових в антисаддамівській кампанії, проведення якого через уряд та парламент РП стало можливим лише завдяки рішучій позиції президента А. Кваснєвського та прем'єра Л. Міллера, з моменту схвалення й упродовж всього періоду реалізації гостро критикувалося суспільством. Проте питання про виведення польських сил з Іраку на порядок денний не ставилося [94]. Загалом, у військовій операції в Іраку взяли участь понад 30 держав, але не всі країни коаліції брали однакову участь у вторгненні. Деякі держави надали лише невеликий контингент військ, інші – значну кількість. Такі країни як Іспанія, згодом вивели свої війська з Іраку, а такі як Туреччина та Україна надали допомогу коаліції, але не брали участі у вторгненні.

Отже, зважаючи на все вище сказане, можна зробити наступні висновки. Вторгнення в Ірак було результатом тривалих і складних переговорів між Сполученими Штатами та їхніми союзниками. Адміністрація Буша наполягала на необхідності військового вторгнення для усунення загрози зброї масового ураження з боку Іраку, тоді як багато союзників США висловлювали сумніви в тому, що така загроза існує. Одним із ключових факторів, які сприяли рішенням Великої Британії підтримати вторгнення в Ірак, було тісне співробітництво між британськими та американськими військовими та розвідувальними службами. Ці служби тісно співпрацювали упродовж багатьох років, і це співробітництво лише посилилося після 11 вересня 2001 р.

Рішучість прем'єр-міністра Великої Британії Т. Блера підтримати вторгнення в Ірак була вирішальним фактором у тому, що його країна приєдналася до коаліції. Блер був переконаний у необхідності вторгнення, і він був готовий піти на значний політичний ризик, щоб підтримати свою позицію. Участь же інших країн у коаліції була різною. Деякі країни, такі як Польща, надали значний контингент військ, тоді як інші, такі як Іспанія, згодом вивели свої війська з Іраку.

РОЗДІЛ 2

МІЖНАРОДНА РЕАКЦІЯ І МЕДІЙНЕ ВИСВІТЛЕННЯ «ІРАКСЬКОЇ КАМПАНІЇ»

2.1. **Позиції міжнародної спільноти та світових організацій щодо військової операції в Іраку**

Тема позицій міжнародної спільноти та світових організацій стосовно операції в Іраку у період з 2003 по 2011 рік викликає великий інтерес і обговорення через складність подій та широкий міжнародний вплив. Цей період був засвідчений військовою інтервенцією Сполучених Штатів та їх союзників у Іраку з метою зміни політичного режиму та усунення диктатора Саддама Хусейна, що призвело до значних геополітичних і національних наслідків. Після терористичних подій 11 вересня 2001 року, США оголосили про "Війну з терором", що включало інтервенцію в Іраку, яку вважали необхідною для валідизації наявності збройних засобів масового знищення та повалення режиму Саддама Хусейна. Проте, позиції визначених міжнародних спільнот і світових організацій в цьому питанні різняться. Під час розгляду цієї теми важливо врахувати позиції різних геополітичних гравців: Сполучених Штатів Америки та їх союзників, ООН, Європейського Союзу, країн Азії та Близького Сходу.

Сполучені Штати Америки.

Терористичні акти 11 вересня 2001 року стали поворотним моментом в сучасній історії США та їх зовнішній політиці. На той момент чинним 43-м президентом став Джордж Буш-молодший, який взяв ситуацію під контроль і оголосив війну терору. У січні 2002 року адміністрація Буша назвала «країни-ізолю», які прагнули набуття ядерної зброї. Серед них Іран, Ірак і КНДР. Сам

президент Буш вважав ці країни «віссю зла» і якщо вони не відмовляться від своїх намірів, то Сполученим Штатам доведеться звести з ними рахунки [114].

У вересні 2002 року було опубліковано важливий документ в сфері зовнішньої політики США під назвою «Національна стратегія безпеки США», який ще часто називають «Доктриною Буша» [77]. В цьому документі зазначалося, що боротьба з тероризмом залагається пріоритетним завданням адміністрації, а стратегії стримування застосовані в період «холодної війни» вже не є такими ефективними і потребують вдосконалення та випередження дій [85]. Фактично «Доктрина Буша» проголошувала готовність США приймати рішення та діяти самостійно незважаючи на схвалення тих чи інших дій міжнародним співтовариством.

Одним з кроків у боротьбі з міжнародним тероризмом стало повалення режиму Саддама Хусейна в Іраку. США звинуватили офіційний Багдад у підтримці терористичної організації «Аль-Каїда» і незаконному створенні та розповсюдженні зброї масового ураження. На думку американських політиків це несло загрозу миру і безпеці у світі, що і стало приводом до початку наземної військової операції на території Іраку.

Організація Об'єднаних Націй (ООН). Організація Об'єднаних Націй виступала зі строгими обмеженнями щодо військових дій у Іраку, оскільки вона не отримала достатніх доказів щодо існування збройних засобів масового знищення. Деякі країни Європейського Союзу, такі як Франція та Німеччина, відкрито виступили проти військової інтервенції і підтримували мирні дипломатичні зусилля [112]. У країнах Азії та Близького Сходу, зокрема в Іраку, реакція була суперечливою: підтримка або протестування залежала від різних соціальних, етнічних та релігійних чинників. Окремі країни регіону виступали за втручання для зміни режиму, інші ж бачили його як порушення суверенітету Іраку.

Велика Британія.

Велика Британія була одним із найактивніших прихильників вторгнення в Ірак 2003 року. У листопаді 2002 року Рада Безпеки ООН ухвалила

резолуцію 1443, яка закликала Ірак до повної демонстрації збройних програм та співробітництва з міжнародними інспекціями [84]. Велика Британія була одним із країн, що підтримала цю резолюцію. Британський уряд, очолюваний Тоні Блером стверджував, що Саддам Хусейн володіє зброєю масового ураження (ЗМУ) і становить загрозу для світової безпеки. Британський прем'єр-міністр Тоні Блер проводив дипломатичні зустрічі з американським президентом Джорджем Бушем – молодшим і наголошував на непохитній підтримці Сполучених Штатів у їхній боротьбі з тероризмом і, що Британія готова до співпраці у будь-яких заходах, які вони вважають необхідними [11].

Британська участь у війні була суперечливою. Багато людей у Великобританії вважали, що вторгнення було незаконним і невиправданим. Вони також критикували уряд за те, що він перебільшив загрозу, яку представляє Хусейн, і не зміг адекватно спланувати дії після вторгнення. Незважаючи на критику, британський уряд зберіг свою підтримку війни до виведення британських військ з Іраку в 2011 році.

Франція. Французький державний діяч Жорж Клемансо одного разу сказав: «Війна — це ряд катастроф, результатом яких є перемога». Однак у випадку вторгнення в Ірак війна, яка спалахнула 2003 року розпочалася з перемоги і закінчилася низкою катастроф [86]. Позиція Франції щодо війни в Іраку у 2003 році була досить відмінною від позиції США та Великої Британії, які активно підтримували військову кампанію проти режиму Саддама Хусейна. Франція виступала проти військової інтервенції і підтримувала продовження міжнародних дипломатичних зусиль для вирішення конфлікту. Франція разом з Росією та Німеччиною активно виступала проти резолюції 1443 Ради Безпеки ООН «про проведення інспекцій зброї в Іраку», яка могла б відкрити дорогу до військових дій проти Іраку [82]. Вони підкреслювали необхідність подальших дипломатичних зусиль та інспекцій зброї, перш ніж робити будь-які висновки про наявність збройних програм у Іраку. Докладав чималих дипломатичних зусиль і тодішній президент Франції Жак Ширак, який попереджав Тоні Блера, міністра Великобританії про можливі наслідки війни в Іраку, називаючи її

«катастрофою», а також він закликав Блера зосередитися на більш насущних проблемах світу, а не на війні в Іраку [86].

За підсумками обговорень в Раді Безпеки ООН та у зв'язку з відсутністю однозначного підтвердження наявності масової зброї у Іраку, Франція продовжувала закликати до політичного шляху вирішення конфлікту та виступала проти використання сили без чітких доказів існування загрози.

Німеччина. Німеччина, так само як і Франція, рішуче виступала проти вторгнення США в Ірак у 2003 році. Її опозиція ґрунтувалася на переконаннях, що вторгнення було незаконним, необґрунтованим та дестабілізуючим для регіону. У своєму зверненні канцлер Німеччини Герхард Шредер (1998-2005) рішуче висловився проти військової інтервенції у Іраку. Шредер висловлював підтримку продовженню дипломатичних зусиль і міжнародних інспекцій зброї, а не використанню сили для вирішення конфлікту [68].

Польща. Польща висловила підтримку США ще до початку війни. У березні 2003 року Польща була однією з країн, що висловили готовність взяти участь у військових операціях в Іраку під командуванням США та Великої Британії. Несподіванкою для союзників по НАТО було те, що польська влада зважилася на участь у інтервенції в Іраку без схвалення Радою Безпеки ООН. Влада Польщі підтримала аргументацію США про те, що додаткова резолюція, яка б санкціонувала використання сили по відношенню до Іраку, непотрібна, оскільки щодо Іраку не застосовується жодних резолюцій. Згідно з рішенням польської влади, резолюції попередніх років були достатньою підставою для початку військових дій. Ця підстава була визнана неправомірною генеральним секретарем ООН Кофі Аннаном, який 15 вересня 2004 р. оголосив, що війна в Іраку була неправомірною [6]. березні 2003 р. президент Олександр Квасневський підписав представлену пропозицію уряду, висловивши тим згоду на участь в Іракській місії польського військового контингенту. Аргументувавши це тим, що «іноді, щоб врятувати мир, потрібно йти на війну» [46].

Польське командування керувало військовим угрупованням з понад 9 тис. осіб, здійснюючи контроль над Багатонаціональною Дивізією Центр-Південь (Multi-National Division Central-South – MND CS). Поляки підтримували іракців в організації влади, зокрема, через забезпечення виборів. Дуже істотною була військово-громадська діяльність, пов'язана з відбудовою інфраструктури, електромереж і водопостачання, а також з гуманітарною допомогою [45]. Багато політиків вважало, що участь польських солдатів в операції коаліційних сил в березні 2003 р. повинна була зміцнити міжнародну позицію Польщі та її союз із США. У січні 2005 р. міністр закордонних справ Адам Ротфельд констатував: «Польський престиж у Вашингтоні сьогодні вищий ніж коли-небудь у минулому. Цей престиж є нашим новим козирем і безцінною цінністю... Скажімо відверто: інші держави добиваються таких досягнень безрезультатно протягом років. Такої позиції, яку ми маємо в Сполучених штатах, не здобути в результаті лобіювання» [92]. Однак думка про підняття статусу Польщі в очах міжнародної спільноти через участь у інтервенції в Іраку викликала і багато сумнівів, зокрема серед місцевого населення. Беручи до уваги мілітарну підтримку, яку Польща надавала США, варто зауважити, що деякі політичні кола називали це не просто проявом партнерства, а надмірна залежність зовнішньої політики офіційної Варшави від Вашингтону. Як підкреслює Річард Жеба, польська зовнішня політика по відношенню до Сполучених Штатів носила ознаки клієнтелізму. На підтвердження своєї тези він наводить заяву американського політолога Теда Карпентера з Інституту Катона, який в інтерв'ю для Польського Телебачення констатував: «Польща не отримає значущої вигоди за підтримку Америки в іракській інтервенції... Америка не винагороджує держав-клієнтів, незалежно від того, як би багато з ними співпрацювали». До негативних аргументів щодо участі Польщі в інтервенції проти Іраку слід додати також те, що Польща не отримала тих економічних вигод, на які розраховувала [93].

Італія. Як член НАТО, ЄС і групи індустріально розвинених країн "Великої вісімки" (G-8), Італія була активним європейським прихильником

операції під проводом США в Іраку. Міністр закордонних справ Італії Франко Фраттіні заявив, що Італія перебуває у «повній згоді» зі Сполученими Штатами [71].

Під час візиту до Риму на початку червня 2003 року держсекретар Пауелл сказав: "За останні місяці ми не мали кращого союзника, ніж Італія". Італія була одним з найщедріших постачальників персоналу для зусиль з реконструкції та стабілізації в Іраку. У червні 2003 року 2400 італійських військовослужбовців, в тому числі 400 поліцейських-карабінерів, були направлені до Іраку для участі в очолюваній Великою Британією багатонаціональні сили на півдні Іраку. Контингент відповідає за провінцію Ді-Кур; офіцери-карабінери тренували місцеву поліцію. Спеціалізовані війська також брали участь в операціях з розмінування, відновленні мостів, біохімічному очищенні і захисті місії гуманітарної допомоги. Для фінансування своєї місії в Іраку на 2004р, італійський уряд оцінив витрати в 238 мільйонів доларів кожні шість місяців. Хоча головна опозиційна партія Італії спочатку закликала до виведення військ, прем'єр-міністр Берлусконі підтвердив свою прихильність утримання військового контингенту, зазначивши: «Жодні залякування не змусять нас відмовитися від нашої готовності допомогти цій країні знову піднятися» [13].

Туреччина. Уряд Туреччини початково підтримував участь коаліції, очолюваної США, проте пізніше відмовився надавати бази для військових операцій проти Іраку через внутрішньополітичні та геостратегічні обґрунтування. Туреччина продемонструвала підтримку коаліції на чолі з США, пообіцявши надати 10 000 миротворців для стабілізації в Іраку. Згодом цю пропозицію було відкликано, оскільки Урядова рада Іраку оголосила, що вона відхилить пропозицію Туреччини 5 листопада 2000 року. Хоча деякі скептики припускають, що адміністрація Буша схвалила надання Туреччині кредитного пакету на суму 8,5 мільярдів доларів США щоб отримати підтримку в парламенті, американські офіційні особи заперечують, що ці кредити були послуга за послугу в обмін на обіцянку надати миротворців [36].

У червні 2003 року Туреччина оголосила про нову політику, спрямовану на сприяння розширенню торговельних відносин та економічного співробітництва між Туреччиною та Іраком, а також більш дружнім відносинам з курдами на півночі країни [88]. Туреччина також розглядає запрошення курдських груп відкрити турецькі консульства в регіоні. 24 червня 2003 року турецький уряд оголосив, що вона відкриє свої бази для гуманітарної допомоги на шляху до Іраку; на додаток до транспортування продовольства та інших вантажів, Туреччина дозволяла транзит військовослужбовців [5].

Китай. Китай наполягав на тому, щоб іракська криза була вирішена політичним шляхом через Організацію Об'єднаних Націй, і він підтримував надання інспекторам з озброєнь інспекторам з озброєнь більше часу для роззброєння Іраку. Про це заявляв тодішній лідер КНР Цзян Цземінь: "Двері миру не повинні бути зачинені. Поки залишається хоч найменша надія, ми повинні шукати політичне рішення і намагатися уникнути війни" [59]. Хоча Китай не висловлював активної позиції щодо військових дій США в Іраку, китайські офіційні особи продовжували заявляти, що саме Організація Об'єднаних Націй, а не США, є головним винуватцем Іраку, китайські офіційні особи продовжують заявляти, що Організація Об'єднаних Націй, а не Сполучені Штати чи Великобританія, має бути центральним гравцем у процесі відбудови [26]. Китай проголосував за Резолюцію РБ ООН 1483 з огляду на нагальні потреби післявоєнної відбудови в Іраку, навіть незважаючи на те, що деякі конкретні занепокоєння Китаю не були враховані в резолюції [89]. Китай також пообіцяв виділити 25 млн. доларів на відбудову Іраку на Мадридській конференції донорів, що відбулася 23-24 жовтня 2003 року.

Індія. Індія висловлювала свою підтримку міжнародному праву і принципам, що регулюють використання сили міжнародними суб'єктами. Офіційний Делі підтримував мирний вирішення конфліктів через дипломатичні канали. Прем'єр-міністр Ваджаї підтвердив на початку червня 2003 року, що Індія все ще твердо дотримується своєї позаблокової позиції

щодо війни в Іраку. Міністр закордонних справ Яшвант Сінха сказав: «Індія має теплі і добрі взаємозв'язки як з США, так і з Іраком. Тому позиція Індії - це серединний напрям» [91]. Проте, американські і британські офіційні особи США і Великобританії чинили тиск на Індію з метою розгортання військ у післявоєнному Іраку. Наприкінці червня 2003 року спеціальна група з Пентагону намагалася переконати Індію взяти участь у багатонаціональних сил в Іраку [66].

14 липня 2003 року Індія оголосила, що не буде відправляти війська до Іраку без мандату ООН. Після ухвалення резолюції РБ ООН. 1511, яку деякі країни, можливо, інтерпретували як мандат, необхідний їм для надання миротворців, Індія продовжувала відмовлятися миротворців, Індія продовжувала відмовлятися відправляти війська і вказувала, що бойові дії в Кашмірі унеможливають їхню участь у стабілізаційних зусиллях в інших регіонах. Індія пообіцяла виділити 10 мільйонів доларів на відновлення Іраку [78].

Японія. Незважаючи на народну опозицію до війни в Іраку, прем'єр-міністр Дзюн'їтіро Коїдзумі заявив, що Японія має бути відповідальним союзником Сполучених Штатів. Коїдзумі заявив, що Японія повинна діяти як «відповідальний союзник» Сполучених Штатів [62]. Після закінчення війни Японія стала ключовим гравцем у післявоєнних зусиллях США в Іраку. Японія пообіцяла виділити 1,5 мільярда доларів у вигляді грантів і ще 3,5 мільярда доларів у вигляді кредитів на відбудову Іраку в 2004-2007 роках. Хоча Японія висловлювала певні вагання щодо виконання попередніх зобов'язань з надання персоналу через зростаюче занепокоєння з приводу безпеки і внутрішньої опозиції, японський Кабінет міністрів внутрішньої опозиції, японський кабінет міністрів офіційно схвалив відправку до Іраку до 1000 небойових військовослужбовців 9 грудня 2003 року. У липні 2003 року японські законодавці проголосували за відправку небойового контингенту до Іраку, в тому числі до 1000 інженерів та інших військовослужбовців [5]. Згідно з кількома японськими опитуваннями, громадська думка залишалася переважно

негативною щодо відправки військ до Іраку. Деякі японці також висловлювалися за «дипломатію чекових книжок» або просто надавати фінансову, а не кадрову допомогу [53].

Ірак. Уряд Іраку, очолюваний Саддамом Хусейном, рішуче виступив проти вторгнення США у 2003 році. Іракський уряд вважав вторгнення незаконним актом агресії, який порушував суверенітет та територіальну цілісність країни. Іракські сили чинили запеклий опір американським та союзним військам, що призвело до затяжної та кровопролитної війни. Війна мала руйнівний вплив на Ірак, спричинивши загибель сотень тисяч людей, мільйони людей стали переселенцями, а інфраструктура країни була зруйнована [29]. Після повалення режиму Саддама Хусейна в 2003 році в Іраку було створено новий уряд, який прагнув до відновлення миру та стабільності в країні, а також до відбудови інфраструктури та економіки. Однак Ірак продовжує стикатися з численними проблемами і сьогодні, включаючи сектантське насильство, тероризм та політичну нестабільність [2].

Ізраїль. Ізраїль був однією з країн, які підтримували дії міжнародної коаліції, яку очолювали США, проти режиму Саддама Хусейна. Ізраїль розглядав Ірак як потенційну загрозу своїй безпеці через можливе використання зброї масового знищення проти нього. Для того, щоб протистояти таким загрозам, ізраїльські урядовці обговорювали використання ізраїльської ядерної зброї, якщо Ірак вирішить напасти на Ізраїль [40].

Проте, Ізраїль вважав, що використання ним засобів стримування має бути збалансоване з потребами Сполучених Штатів, які прагнули доброї волі і співпраці з арабськими державами у підтримці коаліції проти Хусейна. Окрім цих зауважень, Ізраїль в основному зберігав мовчання щодо іракського питання. Ізраїль в основному відмовчувався щодо іракського питання, вказуючи лише на те, що залишає за собою право на контрнаступ [35].

Україна. Під час операції в Іраку під проводом США Україна була важливим союзником Сполучених Штатів на європейському континенті. Вона розгорнула батальйон протихімічної зброї у складі 450 солдатів до Кувейту.

Починаючи з кінця серпня 2003 року, 1647 українських миротворців увійшли до складу багатонаціональних стабілізаційних сил в Іраку на чолі з Польщею [42]. Миротворці відповідали також за патрулювання ділянки іракського кордону Іраном, захист іракських посадовців та охорону важливих урядових об'єктів.

Отже, операція коаліційних сил в Іраку, яка тривала з 2003 по 2011 роки, стала однією з найбільш суперечливих подій у сучасній історії міжнародних відносин. Вона спровокувала різкі дискусії та розділила міжнародну спільноту на сторони, викликаючи значні напруження як у регіоні, так і у світовій політиці в цілому. Головними аргументами за проведення операції були звинувачення Іраку в розробці збройних засобів масового знищення та підтримка тероризму. Проте відповідно до критиків, підстави для втручання в справи держави були не достатньою. Рада Безпеки ООН не схвалила вторгнення в Ірак, що призвело до розколу серед її членів. Деякі країни, такі як США та Велика Британія, активно підтримали війну, тоді як інші, такі як Франція та Німеччина, виступили проти неї. Інші міжнародні організації, такі як Європейський Союз та НАТО, також висловили різні думки щодо операції в Іраку. ЄС засудив вторгнення, але згодом надав допомогу в гуманітарній та відбудовній сферах. НАТО не брала прямої участі у війні, але надала логістичну підтримку країнам, які її вели.

Операція в Іраку мала значний вплив на міжнародну систему. Вона призвела до зростання антиамериканізму в багатьох країнах світу та підірвала довіру до міжнародних інституцій. Вона також продемонструвала складність вирішення складних міжнародних проблем, таких як поширення зброї масового ураження та державний тероризм. Наслідки операції в Іраку все ще відчуваються й сьогодні. Країна продовжує боротися з політичною нестабільністю та сектанським насильством. Регіон Близького Сходу залишається небезпечним та нестабільним.

2.2. Висвітлення Іракської кампанії в міжнародних мас-медіа

Тема іракської кампанії в міжнародних ЗМІ завжди викликала багато дискусій та підвищений інтерес з боку громадськості та експертів. Операція коаліційних сил в Іраку 2003-2011 рр. є одним з ключових етапів у сучасній історії, яка відобразила широкий спектр проблем та контраверсій, що стосуються політики, міжнародних відносин, військової стратегії та гуманітарних питань. Міжнародні ЗМІ відіграють важливу роль у висвітленні цих аспектів та впливають на сприйняття вищезгаданих подій на світовій арені.

Однією з провідних тем, що висвітлюються міжнародними ЗМІ, є легітимність військової операції у Іраку. Деякі видання зосереджуються на рішенні про вторгнення, його підґрунтях та міжнародному правовому контексті. Інші аналізують наслідки цієї кампанії для стабільності та безпеки в регіоні та по всьому світу. Деякі ЗМІ звертають увагу на гуманітарні аспекти конфлікту, зокрема на страждання місцевого населення, поствоєнне становище та кризу, роблячи акцент на внутрішніх переміщених осіб та біженців.

Питання військової стратегії та тактики також часто обговорюються. Деякі ЗМІ аналізують успіхи та невдачі військових операцій, рівень підготовки та ефективність використання зброї та техніки. Інші зосереджуються на взаємодії між збройними силами та місцевим населенням, включаючи взаємовідносини з місцевими владами та групами опору. Нарешті, багато уваги приділяється імпаку подій в Іраку на міжнародну політику та геополітичні відносини. ЗМІ аналізують роль ключових гравців, таких як США, Європейський союз, Росія та Китай, у конфлікті та його вплив на їх стратегічні інтереси. Також вони розглядають реакцію міжнародної спільноти, включаючи ООН та інші міжнародні організації на події в Іраку. Загалом, висвітлення іракської кампанії в міжнародних ЗМІ є складним і мінливим процесом, який відображає різноманітність точок зору, інтересів та аналітичних підходів. Воно грає важливу роль у формуванні світової думки щодо конфлікту та впливає на

прийняття політичних рішень та розвиток міжнародних відносин. Кожне медійне джерело мало своє власний погляд і трактування подій в Іраку, тому додавало свої корективи у сприймання суспільством інформації та формувало його думку [103].

Початок операції в Іраку і військових дії стали реальністю на третьому тижні березня 2003 року, за підтримки значної частини консервативної опозиції, скептично налаштовані газети зіткнулися з певним тиском. Науковці зазвичай відзначають ефект "згуртування навколо війни" на початковому етапі, (і навіть політики) стримують свою попередню опозиційність і демонструють підтримку діям військ і перемоги. Але ступінь народної опозиції до війни в Іраку, продемонстрований акціями і протестами безпрецедентного масштабу, зробили цю зміну редакційних пріоритетів і форм висвітлення більш проблематичною. Деякі британські газети, зокрема Daily Mirror, продовжували виступати проти ідеї війни протягом усього періоду конфлікту, незважаючи на спроби продемонструвати підтримку британським військам, які її вели [20]. Що стосується зміни рівня різноманітності джерел, то кожна газета продемонструвала виразні відмінності, і цей висновок виявив цікаві моменти, які заслуговують пильної уваги. *Таблиця 1 Динаміка індексу Херфіндаля у 2001, 2003, 2005 роках [43].*

<i>Джерела</i>	<i>2001</i>	<i>2003</i>	<i>2005</i>
<i>The New York Times</i>	2034.8	2182.2	2269.1
<i>Los Angeles Times</i>	2038.3	2037.3	1965.8
<i>Miami Herald</i>	3236.5	4504.5	7467.7
<i>Географічне походження</i>			
<i>The New York Times</i>	1535.7	2560.9	2138.4
<i>Los Angeles Times</i>	2039.5	3505.3	2729.6
<i>Miami Herald</i>	2199.3	3324.6	2301.6
<i>Теми</i>			

<i>The New York Times</i>	1741.4	2456.6	1979.7
<i>Los Angeles Times</i>	2203.2	4069.2	2800.0
<i>Miami Herald</i>	2230.9	3405.4	2259.1
<i>Теми у військовій/оборонній галузі</i>			
<i>The New York Times</i>	2168.0	3837.5	1605.2
<i>Los Angeles Times</i>	3527.9	4961.2	2428.4
<i>Miami Herald</i>	3320.7	4681.9	2291.6

Детальну характеристику причин початку військової операції в Іраку дає стаття «The real reasons Bush went to war» Джона Чепмена у відомому французькому виданні «The Guardian» від 28 липня 2004 року. Автор висуває тезу про те, що існувало лише дві переконливі причини для вторгнення в Ірак: контроль над нафтою та збереження долара як світової резервної валюти. Операція розроблялася адміністрацією Джорджа Буша, згодом до цього плану приєднався і тодішній прем'єр-міністр Великої Британії Тоні Блер. У статті проаналізовано причини такої співпраці, включаючи той фактор, що видобуток нафти в Північному морі у Великобританії досяг піку в 1999 році, і з тих пір впав на одну шосту, експорт ледве покривав імпорту, і незабаром країна могла стати чистим імпортером нафти. Підтримка Буша в цій ситуації могла бути виправданою з геостратегічних міркувань [21]. Утім, про можливий конфлікт на Близькому Сході преса говорила і раніше. У вересні 2002 року, напередодні переговорів британського прем'єр-міністра з президентом США, у відомому британському виданні ВВС з'явилося інтерв'ю Тоні Блера під заголовком «Britain Will Pay Blood Price». Т. Блер чітко зазначав, що Британія буде підтримувати Сполучені Штати в їхній боротьбі з тероризмом і що вона готова до співпраці у будь-яких заходах, які вони вважають необхідними: «Ми будемо стояти пліч-о-пліч зі Сполученими Штатами, яке б рішення вони не прийняли. Ми заплатимо ціну, якщо буде необхідно, і кров'ю» [11]. Стаття

викликала широкий суспільний резонанс: частина населення Британії повністю підтримували дії прем'єра і вважали, що Британія повинна стояти пліч-о-пліч зі США, інша частина навпаки критикували Т. Блера і вважали, що така політика не включає інтереси самої Британії, а вторгнення в Ірак буде необґрунтованим і небезпечним.

Ще одна важлива публікація BBC того періоду у виданні BBC–News–UK вийшла під назвою «In quotes: Reasons for the Iraq war». Написана вона на основі добірки цитат з різних інформаційних джерел [6]. У публікації висвітлюються причини інтервенції США в Ірак у 2003 році, а починається вона з вислову, який був взятий з промови президента США Дж. Буша-молодшого в ООН від 13 вересня 2002 р. Пояснюючи офіційну позицію Білого Дому щодо «проблеми Іраку», президент Дж.Буш наголошував на тому, що Ірак, щоб зупинити бойовії дії у 1991 р., взяв на себе низку зобов'язань, яких, як показав час, не дотримується. Таким чином іракський диктатор Саддам Хуссейн демонстрував свою неповагу до ООН та всієї міжнародної спільноти. В свою чергу американський президент наводив аргументи на користь тези, що Ірак має програми по створенню зброї масового винищення, які несуть загрозу для безпеки як США так і їхніх союзників. У цій публікації видання BBC також наводить цитати з виступів й інших високопоставлених американських чиновників, які також висували твердження про наявність зброї масового враження у Іраку. Наприклад, державний секретар США К. Пауелл під час свого виступу на Раді Безпеки ООН 5 лютого 2003 р., надавав докази того, що Ірак має програми розробки такої зброї.

Реакцію на початок військової операції, висвітлення вторгнення американських військ та вплив фактору війни на населення, прогнози на майбутній розвиток подій як в Іраку так і в усьому світі описано у ще одній публікації від «The Guardian» під назвою «Suddenly, the Iraq war is very real», яка була опублікована 19 березня 2003 р. Як і в попередніх публікаціях, тут автор наводить причини вторгнення, а також реакцію і позицію різних країн світу на цю операцію. Дж. Берр акцентує увагу на тому, як військові операції

стали реальністю: "війна в Іраку, яка до цих пір здавалася чимось далеким і неможливим, раптово, вже сьогодні вранці, американські війська почали бомбити військові об'єкти в Іраку... Військова операція в Іраку почалася на підставі заяви США про те, що Ірак володіє зброєю масового знищення і пов'язаний з терористичною мережею «Аль-Каїда». Але ці заяви були поставлені під сумнів багатьма експертами, які вважають їх не обґрунтованими." [71]. Автор публікації Г. Берр також висловив свої припущення щодо майбутнього становища в Іраку, зокрема повалення режиму С. Хусейна та початок кровопролитної громадянської війни. Дана стаття являє собою цінне інформаційне історичне джерело в якому висвітлено причини операції, реакцію світу та прогнозування майбутніх наслідків.

Операція коаліційних сил в Іраку стала резонансною акцією, яка знайшла різні відгуки по всьому світу і мала значний вплив на подальший розвиток міжнародних відносин. 14 лютого 2003 р. у британському виданні «Financial Times» з'явилася журналістська розвідка «Bush needs a strategic partnership with Europe» [36]. Автори цієї публікації констатували той факт, що вторгнення США в Ірак спричинило погіршення відносин між США та Європою. В статті висвітлено початкову фазу вторгнення США в Ірак, позицію країн НАТО на цю акцію та «похолодання» у дипломатичних і політичних відносинах країн Заходу зі Сполученими Штатами Америки. Як зазначають автори, вторгнення в Ірак стало цілковитою несподіванкою для європейських країн, де операція була розцінена як недостатньо обґрунтоване вторгнення, яке в майбутньому призведе до дестабілізації регіону. Автори статті також стверджували, що вторгнення в Ірак спричинило розкол і всередині НАТО, зокрема деякі європейські країни, такі як Франція та Німеччина, відмовилися підтримати цю військову операцію, що призвело до напруженості всередині Альянсу [107]. Автори статті також відмітили, що операція в Іраку мала негативний вплив на американську репутацію в Європі, а значна частина європейців вважали, що вторгнення стало порушенням міжнародного права, а США не є надійним партнером. 5 липня 2016 року вийшла ще одна важлива публікація від BBC,

яка також є цінним історичним джерелом. Стаття «Timeline: Iraq War» від детально описує хронологію подій, що пов'язані з війною в Іраку з початку 2003 року до липня 2016 року. Вона включає ключові події, такі як інвазія коаліції США і їх союзників, відступ військ Саддама Хусейна, підняття інших викликів іранськими сили, поява і поширення групи Ісламська держава, інтервенція міжнародних сил та місії з відновлення миру. Стаття також розглядає глобальні наслідки конфлікту, включаючи людські втрати, гуманітарну кризу і політичні зміни в регіоні [10]. Ця публікація служить важливим джерелом для розуміння важливих етапів і розвитку іракської війни, а також впливу цього конфлікту на світову політику та безпеку. Схожою за змістом, тематикою та історичною цінністю є публікація від Council on Foreign Relations під назвою «Timeline: The Iraq War». Стаття надає детальну хронологію ключових подій, пов'язаних із війною в Іраку від початку 2003 року до сучасності. Вона охоплює такі важливі етапи, як інтервенція міжнародної коаліції, падіння режиму Саддама Хусейна, підйом ісламських повстанців, формування Ісламської держави, залучення міжнародних сил і відновлення миру. Стаття також аналізує глобальні наслідки конфлікту, включаючи гуманітарну кризу, політичні зміни і вплив на міжнародні відносини [27].

Заслуговує окремої уваги стаття “Iraq war logs: media reaction around the world” від The Guardian. Дана стаття аналізує реакцію міжнародних ЗМІ на розкриття військових документів щодо війни в Іраку. Зокрема, вона обговорює, які ЗМІ із різних країн, зокрема США, Іраку, Італії, Данії відобразили та проаналізували вміст імовірно витікших матеріалів, що стосуються дій та стратегій військових операцій. Стаття висвітлює різноманітні підходи та точки зору ЗМІ щодо цих відкриттів та їх потенційних наслідків для політики, безпеки та громадської думки у світі [74].

По завершенню операції особливо гострою стала тематика її наслідків для всіх учасників, а також сучасний погляд на події того періоду. Найбільш негативно вторгнення відобразилося на становищі Іраку та його населенню. Не пройшла поза увагою міжнародних ЗМІ і ця тематика. Відоме арабське

видання AL JAZEERA недавно опублікувало статтю в якій висвітлено поствоєнне становище Іраку. Стаття «War is over in Iraq, but it continues to claim victims» зосереджується на наслідках завершення війни в Іраку та її впливі на місцеве населення. Вона обговорює, що хоча офіційно війна в країні вважається завершеною, її наслідки тривають, включаючи високий рівень насильства, соціальні та економічні проблеми, а також гуманітарну кризу. Редактори акцентують увагу на тому, як конфлікт вплинув на життя місцевого населення, особливо на тих, хто залишився без дому або став жертвою насильства і порушень прав людини під час війни та після її завершення [1]. Схожа стаття є у вже згаданому виданні Council on Foreign Relations під назвою «Twenty Years After the War to Oust Saddam, Iraq Is a Shaky Democracy» автора Стівена А. Кука. У цій статті автор оцінює ситуацію в Іраку двадцять років після війни, яка була спрямована на повалення режиму Саддама Хусейна. Він підкреслює, що Ірак залишається нестійкою демократією, з великими викликами у сферах політики, безпеки та економіки. В публікації проаналізовано прогрес і виклики, з якими стикається країна в побудові демократичних інститутів, боротьбі з корупцією та забезпеченні безпеки для своїх громадян [28].

Під час аналізу підсумків та наслідків операції коаліційних сил в Іраку, варто звернути також увагу на статтю Алісси Дж. Рубін «20 Years After U.S. Invasion, Iraq Is a Freer Place, but Not a Hopeful One» для американського видання «The New York Times», яка побачила світ 18 березня 2023 р. У ній авторка проводить детальний аналіз та дає оцінку наслідків війни в Іраку: «Сьогодні Ірак — це набагато вільніше суспільство, ніж це було за часів пана Хусейна, і одна з найбільш відкритих країн Близького Сходу з кількома політичними партіями та переважно вільною пресою...» [65]. Однак, авторка відстоює ту позицію, що операція коаліційних сил була серйозною помилкою, яка призвела до численних жертв, руйнувань та дестабілізації регіону. У статті простежується і сподівання авторки на майбутнє Іраку, вона зауважує, що Ірак зробив певний прогрес у післявоєнному відновленні, однак його майбутнє

залежатиме від здатності нинішнього уряду подолати виклики, які залишилися після війни.

Серед українських медійних джерел, які досліджували цю тематику, можна виокремити видання «Дзеркало тижня». У статті Ганни Шелест «Ірак: десять років, які втратили» проаналізовано боротьбу за владу серед іракських релігійно-політичних угруповань, економічну кризу та сепаратистські настрої серед населення. Авторка намагається знайти відповіді на запитання: чи варті були людські жертви й матеріальні втрати, чи стали події в Іраку поштовхом до зміни політики західних країн на Близькому Сході та в самому арабському світі [111]. Завершення війни в Іраку та виведення військ стали одними з ключових етапів в історії країни, які суттєво вплинули на її майбутнє. Завершити війну та відтягти війська були важливими кроками у намаганні Іраку до відновлення стабільності та демократичного розвитку. Однак цей процес виявився складним і супроводжувався численними викликами.

Отже, міжнародні ЗМІ відіграють важливу роль у висвітленні конфліктів, зокрема операції об'єднаної коаліції в Іраку, впливаючи на сприйняття її основних аспектів і формування міжнародної думки. Протягом років вони стали ключовими джерелами інформації про події, які відбуваються на передовій, а також катастрофічні наслідки військових дій для місцевого населення. ЗМІ зіграли важливу роль у розкритті фактів та підтримці громадської обізнаності щодо причин, ходу політичних і військових дій пов'язаних з війною в Іраку. Вони стали свідками і каналами для розповсюдження інформації про ведення військових дій, політичних передумов та наслідків конфліктів для всіх учасників, гуманітарних криз та соціальних наслідків конфлікту. Однак важливо пам'ятати, що роль ЗМІ в контексті війни в Іраку також супроводжувалася критикою. Деякі ЗМІ були звинувачені у приховуванні певних аспектів конфлікту або навіть у маніпулюванні інформацією, що могло вплинути на об'єктивність та перспективу глобальної аудиторії. Роль ЗМІ в війні в Іраку була багатогранною: вони виступали як важливі джерела інформації, що допомагали громадськості

розуміти складність конфлікту, але також ставали об'єктом критики за інформаційні забарвлення та необ'єктивність.

РОЗДІЛ 3

СТАБІЛІЗАЦІЯ СИТУАЦІЇ І МІЖНАРОДНА УЧАСТЬ В ІРАКУ

3.1 Заходи щодо стабілізації та миротворчі місії в Іраку в рамках операції міжнародних коаліційних сил (2003–2011 рр.)

У 2003 році, після вторгнення міжнародних коаліційних сил до Іраку, країна опинилася на порозі масштабних змін. Ця операція стала важливим етапом не лише для Іраку, а й для всієї міжнародної політики. Стабілізаційні заходи та миротворчі місії, що реалізовувалися в цей період, були спрямовані на відновлення миру та стабільності в регіоні, проте їх реалізація стикалася з численними викликами. Основною метою міжнародної коаліції було ліквідація загроз, які виникли після повалення режиму Саддама Хусейна. Проте, після початкового успіху, країна занурилася в хаос. Виникнення секторального насильства, тероризму та відсутність ефективного урядування ставили під загрозу зусилля міжнародної спільноти. У відповідь на це, коаліційні сили запровадили ряд стабілізаційних заходів. Першим кроком стала денацифікація — програма, що мала на меті виключити з державних структур колишніх прихильників Хусейна. Це рішення, хоча й необхідне, призвело до масового звільнення тисяч людей, що в свою чергу сприяло створенню соціальної напруги і збільшенню числа безробітних. Важливою частиною стабілізаційних заходів стало відновлення інфраструктури: будівництво доріг, шкіл, лікарень. Проте ці зусилля часто стикалися з корупцією і неефективним управлінням. Миротворчі місії, які здійснювалися в рамках операцій ООН, мали на меті створення умов для політичного діалогу та виборів. Важливим етапом стала конституційна реформа, що дозволила провести перші вільні вибори в 2005 році. Однак, незважаючи на ці досягнення, політична ситуація залишалася нестабільною. Конфлікти між різними етнічними та релігійними групами продовжували загострювати ситуацію, що свідчило про необхідність подальшої підтримки з боку міжнародної спільноти.

Після закінчення військових дій в Іраку в 2003 році, міжнародна спільнота активно долучилася до процесу відновлення країни. Понад 40 держав, серед яких і Україна, взяли на себе зобов'язання направити військові контингенти для забезпечення безпеки та сприяння відбудові. Резолюція ООН №1511 «The situation between Iraq and Kuwait» від 16 жовтня 2003 року легітимізувала цю місію [83]. Однак, рівень участі різних країн суттєво відрізнявся. Деякі фактори, такі як внутрішньополітична ситуація в країнах-донорах, рівень безпеки в Іраку та економічні інтереси, вплинули на рішення щодо розміщення військових. Незважаючи на значні обіцянки фінансової допомоги, процес відновлення Іраку виявився тривалим та складним, оскільки вимагав вирішення багатьох проблем, зокрема, пов'язаних з безпекою та політичною стабільністю. Розподіл миротворчих заходів включав у себе безліч аспектів, таких як: фінансові внески, направлення військ, забезпечення зброєю, а також проведення заходів для дотримання порядку та стабільності. Низка окремих держав зробила свій внесок у процесі реконструкції та стабілізації в Іраку [108].

Організація Об'єднаних Націй. На початку операцій коаліційних сил в Іраку Організація Об'єднаних Націй активно прагнула запобігти та пом'якшити гуманітарну кризу в країні. 28 березня 2003 року, лише через кілька днів після початку військових дій, ООН ініціювала міжнародну кампанію зі збору коштів для Іраку, закликаючи світову спільноту зібрати 2,2 мільярда доларів для задоволення гуманітарних потреб населення. Протягом трьох місяців міжнародні донори надали 870 мільйонів доларів на ці цілі. Додатково 1,1 мільярда доларів було виділено в рамках програми «Нафта в обмін на продовольство». 24 червня 2003 року ООН повторно звернулася до міжнародної спільноти з проханням зібрати залишкові 259 мільйонів доларів. Гуманітарні кошти використовувалися для закупівлі продовольства, медикаментів та засобів для надзвичайних ситуацій. Агенції ООН також проводили ремонт лікарень, систем водопостачання та каналізації,

розмінювали території і роздавали 400 тисячам дітей молодшого шкільного віку шкільні набори «Школа в коробці» [48].

Велика Британія. Велика Британія відіграла вирішальну роль у вторгненні в Ірак у 2003 році, надавши значну військову та політичну підтримку Сполученим Штатам. Прем'єр-міністр Тоні Блер, незважаючи на внутрішню опозицію, рішуче підтримав цю військову кампанію, вважаючи режим Саддама Хусейна загрозою міжнародній безпеці та порушником міжнародного права [70].

Після завершення активних бойових дій, Сполучене Королівство активно долучилося до процесу відновлення Іраку. Спільно зі США та Іспанією, Британія ініціювала й підтримала ухвалення Резолюції Ради Безпеки ООН №1483, яка передбачала скасування міжнародних санкцій проти Іраку та розподіл відповідальності за управління країною між кількома державами. Велика Британія взяла на себе відповідальність за південний регіон Іраку, зосередившись на забезпеченні безпеки та наданні гуманітарної допомоги місцевому населенню. Незважаючи на значні людські втрати серед британських військових, уряд Блера продовжував підтримувати присутність своїх збройних сил в Іраку, відхиляючи пропозиції про виведення військ. Ця позиція була підтверджена навіть після терористичних атак на італійську військову базу в Іраку [72].

Австралія. Під час війни Австралія надавала військову підтримку, а в післявоєнний період продовжила фінансову та кадрову допомогу Іраку. Одним із ключових досягнень австралійських військ було захоплення авіабази Аль-Асад, розташованої на заході від Багдада. Хоча в червні 2003 року Австралія почала виводити свій контингент у 2000 військових, вона залишила близько 900 солдатів в Іраку для надання матеріально-технічної підтримки. Офіційні особи зазначали, що австралійські сили можуть допомогти у підготовці місцевих сил безпеки для сприяння переходу до іракського самоврядування в майбутньому. Приблизно 300 австралійців продовжували здійснювати інспекційні та моніторингові функції з корабля ВМС Австралії в затоці, а інші

брали участь в управлінні повітряним рухом і логістиці в Іраку [2]. Австралія також надавала фінансову та гуманітарну допомогу, зокрема продовольство, і брала участь у відновленні країни. На Мадридській міжнародній конференції з відновлення Іраку Австралія зобов'язалася виділити ще 14 мільйонів доларів, додавши до раніше виділених 70 мільйонів [61].

Німеччина. У 2003 році Німеччина рішуче виступила проти превентивного удару по Іраку та односторонніх дій з боку США. Німецький уряд вважав, що Саддам Хусейн не представляв безпосередньої загрози міжнародній безпеці і відмовився брати участь у війні, навіть якщо б вона отримала схвалення Радою Безпеки ООН. Щодо післявоєнної відбудови, Німеччина взяла на себе обмежені зобов'язання щодо допомоги Іраку. Як обраний член Ради Безпеки ООН, Німеччина підтримала Резолюцію №1483, яка зняла санкції з Іраку. Канцлер Шредер підкреслив, що зняття санкцій було необхідним кроком до створення процвітаючого і самодостатнього Іраку. Деякі політики вважали, що голосування Німеччини символізувало прагнення до співпраці зі США, незважаючи на розбіжності щодо війни [29].

Крім того, Німеччина підтримала резолюції РБ ООН №1500 від 14 серпня 2003 року, яка посилила роль ООН у запобіганні конфліктам і миротворчих операціях, а також резолюцію №1511, що стосувалася ситуації між Іраком та Кувейтом. Німецький уряд вважав, що ці резолюції сприяли вирішенню важливих питань повоєнного порядку в Іраку. Проте німецькі офіційні особи зазначили, що вони прагнули більш швидкої передачі суверенітету іракському народу та чіткіших вказівок щодо створення нового уряду [1].

Франція. Позиція Франції щодо іракського питання викликала чимало протиріч у відносинах з США. Однак, незважаючи на напружений період, президенти Дж. Буш і Ж. Ширак домовилися під час саміту «Великої вісімки» у червні 2003 року знайти спільну мову та співпрацювати в питаннях відновлення Іраку. «Наше спільне бачення — вільний, здоровий та процвітаючий Ірак», — проголосив президент Буш [13]. Щодо допомоги в

відбудові Іраку, Франція брала участь лише в межах своїх зобов'язань в рамках Європейського Союзу. Офіційний Париж на той момент не розглядав можливість надання додаткової фінансової або військової допомоги. 13 листопада 2003 року міністр закордонних справ Франції, де Вільпен, заявив, що країна готова допомогти з відновленням Іраку після отримання суверенітету тимчасовим іракським урядом. Він також підкреслив, що мета США щодо створення тимчасового уряду до середини 2004 року є занадто амбітною і запропонував призначити представника ООН для співпраці з Полом Бремером у виборі представницької асамблеї до кінця 2003 року [8]. Франція висловила готовність суттєво списати борги Іраку через механізми Паризького клубу у спільній заяві з Німеччиною та США, опублікованій 16 грудня 2003 року.

Польща. Польща була визнана США одним із своїх «найвірніших союзників» у зусиллях з роззброєння та відновлення Іраку. Під час візиту до Кракова у травні 2003 року президент Буш подякував Польщі за рішучу підтримку війни, зазначивши, що «Америка не забуде, що Польща виявилася на висоті». Під час бойових дій Польща надала коаліції 200 військовослужбовців, включаючи спецпризначенців [8]. Деякі польські політики вважали, що участь у коаліційній операції підвищить міжнародну репутацію Польщі та зміцнить зв'язки зі США.

Туреччина. Будучи членом НАТО та сусідом Іраку, Туреччина відмовила Сполученим Штатам у використанні своєї території для наземної операції. Відносини між Туреччиною та США постраждали після рішення турецького парламенту не давати дозвіл на створення північного фронту у березні. Проте Туреччина висловила підтримку коаліції на чолі зі США, обіцяючи надіслати 10 000 миротворців для стабілізації ситуації в Іраку. Пізніше вона відкликала цю пропозицію після відмови іракського уряду [60]. Деякі скептики вважають, що адміністрація Буша погодилася надати Туреччині кредитний пакет на 8,5 мільярдів доларів для отримання парламентської підтримки, тоді як американські чиновники заперечують, що ці кредити були прив'язані до

зобов'язання Туреччини [62]. У червні 2003 року Туреччина оголосила про нову політику, спрямовану на зміцнення економічних відносин з Іраком і більш дружні стосунки з курдами. 24 червня Туреччина також заявила про відкриття своїх баз для гуманітарної допомоги на шляху до Іраку та дозволила транзит військових [87].

Україна. Відправлення контингенту радіаційного, хімічного та бактеріологічного захисту до Кувейту у березні 2003 року та відправка військ до Іраку в серпні 2003 року стали важливими моментами в історії незалежної України, коли українські військові були направлені до інших країн без мандату Ради Безпеки ООН. Ці дії відповідали політиці США та суперечили позиціям Росії, Франції та Німеччини щодо Іраку. У кінці 2003 року президент України ухвалив рішення про відправлення військового контингенту до 1800 осіб в Ірак [91].

Основними завданнями українського миротворчого персоналу були: навчання іракської національної поліції, підготовка програм для сил безпеки в військових навчальних закладах, планування та проведення підготовки офіцерів іракської армії, забезпечення безпеки місцевих жителів, гуманітарна допомога та перевірка транспортних засобів на наявність зброї та вибухівки. Одним із важливих досягнень українського контингенту стало підготовка і сертифікація трьох батальйонів і командного складу нової іракської армії. Також українські військові інженери займалися утилізацією небезпечної зброї, очищенням території від мін і вилученням зброї у місцевого населення [100].

Отже, вторгнення в Ірак 2003 року та подальша окупація країни коаліційними силами на чолі зі США спровокували глибоку політичну, соціальну та гуманітарну кризу. Відновлення Іраку виявилось складним і тривалим процесом, який вимагав значних зусиль з боку міжнародної спільноти. Незважаючи на різні позиції держав щодо початку військових дій, більшість країн світу визнали необхідність стабілізації ситуації в Іраку та долучилися до процесу відбудови. Незважаючи на значні зусилля, повністю стабілізувати ситуацію в Іраку не вдалося. Вторгнення 2003 року залишило

глибокі рани в іракському суспільстві та породило нові виклики для регіону Близького Сходу. Досвід відновлення Іраку став важливим уроком для міжнародної спільноти, підкресливши складність та багатогранність післяконфліктного відновлення.

3.2. Український миротворчий контингент в Іраку 2003-2005 рр.

Присутність українського миротворчого контингенту в Іраку у 2003-2005 рр. відіграла значущу історичну роль, впливаючи на події в регіоні та міжнародну політичну карту. Це був важливий момент для України як країни, що вже тоді демонструвала свою готовність та здатність брати активну участь у міжнародних миротворчих місіях. Український миротворчий контингент в Іраку включав у себе військових, медичний персонал і спеціалістів у гуманітарній сфері. Основними завданнями були забезпечення мирного відновлення, гуманітарна допомога, а також підтримка стабільності в регіоні, що переживав складність після військових дій. Під час свого перебування в Іраку українські військові активно співпрацювали з іншими міжнародними силами, що покликані забезпечувати безпеку та стабільність. Вони брали участь у миротворчих операціях, організовували медичні конвої та гуманітарні акції, надавали медичну допомогу цивільному населенню. Незважаючи на складні умови та безпекові загрози, українські військові виявили високий професіоналізм і відданість виконанню своїх завдань. Вони зарекомендували себе як надійний і підтримуючий контингент, сприяючи відновленню інфраструктури, медичного обслуговування та загальної безпеки на території, під контролем якої вони операціонували. Крім безпосередньої допомоги місцевому населенню, участь України у міжнародних миротворчих операціях в Іраку відіграла важливу роль у консолідації міжнародного співробітництва та підтримці міжнародного правопорядку. Це також підкреслило готовність України активно взяти участь у вирішенні глобальних проблем і забезпеченні міжнародного миру і безпеки.

Після того як війська коаліції повністю взяли Ірак під свій контроль, бойові дії не закінчувалися. В країні почалася громадянська війна, між представниками різних етнічних груп, переважно між сунітами і шиїтами, а проти американських військових та військ інших членів коаліції велася партизанська війна, яка їх дуже виснажувала. Крім того, ситуація погіршувалася ще й проблемою міжнародного тероризму, представники якого змогли міцно вкоренитися на іракській території. Це і «АльКаїда» з її відгалуженням, і численні фундаменталістські угруповання іракського походження, частина яких балансує на межі тероризму і криміналу [97].

Коаліційні сили опинилися в дуже складній ситуації, дедалі більше занурюючись в іракських усобицях, що змусило їх шукати підтримки та допомоги у міжнародній спільноті. Іракська кампанія мала великі геополітичні наслідки і викликала глибокий розкол між державами учасниками блоку НАТО та членами Ради Безпеки ООН. Деякі держави виступали проти військових дій в Іраку, заблокувавши прийняття американських і британських проектів резолюцій РБ ООН, що санкціонували би силову операцію проти Іраку [105]. Деякі сусідні країни, зокрема Туреччина, яка також є членом НАТО, не дозволила здійснити наземну частину операції через свою територію. Україна опинилася у складній ситуації та все ж вприйняла рішення про участь в антиіракській коаліції і наприкінці 2003 р. рішенням Президента України в Ірак був направлений військовий контингент у кількості до 1800 осіб [91].

Для виконання миротворчих і стабілізаційних завдань в Республіку Ірак був сформований та направлений контингент в складі якого була 5-а окрема механізована бригада, у подальшому – 6 окрема механізована бригада, 7 окрема механізована бригада та 81-а тактична група. Український контингент в Іраку виконував поставлені завдання з серпня 2003 р. до грудня 2005 р.[92].

Факт участі України в цій коаліції, так само як і низки інших європейських країн був формальним і заперечувався, однак в той же час направлення військ до Іраку в серпні 2003 р. є тим випадком в історії незалежної України, коли

підрозділи українських Збройних Сил були відправлені до інших держав без відповідного мандату Ради Безпеки ООН, і такі дії України були в руслі політики США та суперечили підходам Росії, Франції та Німеччини щодо врегулювання іракського питання [105].

Національний миротворчий контингент до Республіки Ірак прибув відповідно до Резолюції РБ ООН від 22 травня 2003 р. № 1483 та ухваленого 26 травня 2003 р. Радою Національної Безпеки й Оборони України рішення «Про направлення миротворчого контингенту для участі України в міжнародній миротворчій операції в Республіці Ірак», Указу Президента України «Про направлення миротворчого контингенту для участі України в міжнародній миротворчій операції в Республіці Ірак» від 2 червня 2003 р. Основні частини українського контингенту перебували в складі Багатонаціональної дивізії «Центр-Південь» у Республіці Ірак [96].

Екіпіровка та озброєння українського миротворчого контингенту були виключно вітчизняного виробництва або ж дісталися у спадок від радянської армії. Основною стрілецькою зброєю був АКС, гранатомети РПГ-7, бронетехніка була представлена БТР-80 та БРДМ-2 тощо [95]. Склад інтегрованої української військової сили в Іраку налічував: 2 161 одиниць стрілецької зброї; 60 бронетранспортерів БТР-80; 11 бойових розвідувально-десантних машин БРДМ-2; 6 хімічних розвідувальних машин; 217 автомобілів різних типів (КраЗ, Хаммер, УАЗ, Урал, ЗІЛ); Іншу спеціальну техніку та контейнери з майном українського миротворчого контингенту. Також у військових цілях використовувались літаки Ан-225 «Мрія», Ан124 «Руслан» та Іл-76 [98].

Із прибуттям до Іраку українські військовослужбовці зіштовхнулися з низкою проблем. По-перше необхідно було у найкоротші терміни ознайомитись із воєнно-політичною ситуацією в країні, зокрема вивчити розстановку та напрями діяльності політичних і релігійних сил; з'ясувати ставлення населення; проаналізувати особливості дій незаконних збройних формувань та багато іншого. По-друге ситуація ускладнювалася мовним

бар'єром та нестачею досвідчених перекладачів з арабської мови, які б повною мірою володіли місцевими діалектами. Миротворці щодо цього згадували: «Навалився величезний потік інформації. Тому доводилося вдень виконувати бойові завдання, а вночі – опрацьовувати документацію. На сон залишалося мало часу. Однак згодом звикли, стало легше» [96].

Діяльність місії була спрямована на тренування, консультування та наставництво середнього та вищого керівництва органів управління та сил безпеки, а також на розробку надійної системи управління військами на обох рівнях – оперативному та стратегічному, адаптуючи тренувальні програми під керівництвом національних експертів [101].

Основними завданнями, якими займалися українські військові були: підтримання безпеки у зоні відповідальності, супроводження конвоїв, гуманітарних вантажів, несення служби на блокпостах, патрулювання тощо; охорона органів місцевого самоврядування, релігійних та історичних пам'яток, мостів, джерел питної води та інших важливих об'єктів; контроль за здачею зброї цивільним населенням та учасниками колишніх озброєних формувань; здійснення інженерних та інших робіт, необхідних для ліквідації наслідків конфлікту, надання допомоги у забезпеченні цивільного населення питною водою; забезпечення безпеки діяльності міжнародних гуманітарних організацій, надання допомоги у перевезенні гуманітарних вантажів; евакуація цивільного населення у разі виникнення небезпеки його життя; надання медичних послуг, насамперед, першої медичної допомоги цивільному населенню; виконання інших функцій із забезпечення безпеки і дотримання прав людини [101]. Крім вище зазначених завдань, українські інженерні підрозділи в складі миротворчого контингенту, що опікувалися безпекою державного кордону з Іраном в Іраку, мали за завдання забезпечити його надійне прикриття. До прибуття українського контингенту, іраксько-іранський кордон був легко проникнутий через відсутність відповідного захисту. Мінні поля, розставлені поперек його довжини, виконували роль основного засобу гальмування просування військ, проте більшість з них були непозначеними та

без належного огороження, що становило серйозну загрозу військовослужбовцям і місцевому населенню. За час служби на кордоні сталося два випадки підриву цивільних осіб при нелегальному перетині кордону, а також були випадки підриву тварин [94]. Підрозділи збройних сил України дислокувалися переважно у таких населених пунктах як Аль-Кут, Ас-Сувайра, пункт переходу Арафат (форт Бадра) іраноіракський кордон, Багдад.

Настрої іракського населення по відношенню до українських військових були дуже різноманітні. Деякі іракці сприймали іноземні війська як звільнення від режиму Саддама Хусейна і як надію на краще майбутнє. Інші ж відносилися до них як до окупаційних сил, що порушують суверенітет Іраку. Оскільки українські військові не мали значної кількості в Іраку порівняно з військами США, Великої Британії або інших ключових учасників коаліції, їхня присутність не завдавала таких глибоких соціальних або політичних наслідків для іракського суспільства, а гуманітарна місія та допомога знайшла свої позитивні відгуки серед місцевого населення.

У контексті забезпечення стабільності та безпеки в Республіці Ірак 13 липня 2006 р. пройшло третє спільне засідання Міжурядової наукового та технічного співробітництва. Україна продовжувала активну участь в процесах посилення регіональної та глобальної стабільності. Зокрема, 3 спеціалісти з України залучені до роботи у складі Навчальної місії НАТО в Іраку (ТМН_І) та 40 військових фахівців — в рамках двосторонніх домовленостей з Урядом Республіки Ірак. 10_13 квітня 2007 р. проведено чергову ротацію українського миротворчого персоналу Навчальній місії НАТО у Республіці Ірак [102]. За період виконання місії український миротворчий контингент пережив три ротації, в його складі послідовно перебувало 6100 осіб. 18 з них загинули і понад 40 отримали поранення, захворіло понад 2500 осіб. Особливо трагічним став день 9 січня 2005 року, коли внаслідок потужного вибуху скупчення боєприпасів (які намагалися знешкодити і, імовірно, були додатково заміновані) біля іракського міста Ес-Сувейра загинуло 8 українських військовослужбовців 72-го окремого механізованого батальйону (всі вони

нагороджені орденами «За мужність» I ступеня), ще 7 вояків отримали поранення (відзначені орденами «За мужність» III ст.). Провідними напрямками військово-цивільної (невоєнної) діяльності контингенту стали цивільна безпека, налагодження державного управління та економічного життя, інформаційна політика та гуманітарна робота [111]. Варто також відзначити солідний обсяг гуманітарної роботи та допомоги цивільному населенню, яку надавав український контингент. В управління бригад входив відділ підтримки урядових структур (офіцери були розподілені за різними сферами відповідальності у провінції Васіт – освіта, судова система, поліція, медицина, енергопостачання, забезпечення населення паливом, сільське господарство, фінансове господарство, фізична культура і спорт), який займався налагодженням цивільно [92].

15 березня 2005 почалось поетапне виведення українського контингенту. Двома рейсами військово-транспортного літака Іл-76 до Миколаєва прибула перша група з майже 140 чоловік, які несли службу в механізованій роті 72-го батальйону поблизу міста Ес-Сувейра. 27 грудня 2005 року Ірак покинули основна частина українських миротворців, декілька солдатів залишилися в якості спостерігачів, а 9 грудня 2008 року Ірак покинули останні українські миротворці [94].

Українське суспільство по-різному оцінювало рішення про направлення місії в Ір. Одна частина вважали це кроком до підтримки міжнародних норм і стандартів, інша ж не розуміла за що воюють українські воїни у чужій країні,. Після вступу на посаду Президента Віктора Ющенка почалося поступове виведення українських військ. Україна сподівалась на значні економічні вигоди від участі в післявоєнному відновленні Іраку, але з початку 2003 року спостерігалось постійне скорочення товарообігу між двома країнами. Це було викликано фокусуванням українських урядових і бізнес-делегацій переважно на військовій та енергетичній сферах, залишаючи інші аспекти економічного співробітництва поза увагою. Крім того, в Україні відсутня була чітка економічна стратегія щодо Близького Сходу загалом і Іраку зокрема.

Найбільш значущим досягненням стало укладення у 2009 році найбільшої в історії України угоди на продаж військової техніки на суму \$2,4 млрд з Іраком, угоду ініціювала державна компанія Укрспецекспорт [110]. Експерти відзначають, що цей контракт було отримано завдяки підтримці США, які проігнорували пропозиції російських виробників. Крім танків і бронетехніки, Україна отримала можливість постачати до Іраку літаки, високоточні засоби ураження і надавати послуги з ремонту, обслуговування і модернізації військової техніки. Цей контракт також забезпечив роботою понад 80 українських підприємств, серед яких були Харківське конструкторське бюро машинобудування ім. Морозова та завод ім. Малишева, багато з яких стикалися з простоем [96].

Незважаючи на суперечки щодо перебування українських миротворців в Іраку з боку суспільства, військові спеціалісти та експерти дотримуються єдиної думки щодо позитивного досвіду, якого набула Україна в цій Місії. Це підкреслив Представник Навчально-наукового центру міжнародної миротворчої діяльності Національного університету оборони України полковник О. М. Мільченко у виступі «Участь миротворчого персоналу Збройних Сил України у діяльності Тренувальної місії НАТО в Іраку: отриманий досвід та уроки» у березні 2012 року. «Участь українського миротворчого персоналу у міжнародній миротворчій діяльності зміцнила імідж ЗСУ та України як держави, яка виконує свої міжнародні зобов'язання з підтримки миру у зонах воєнних конфліктів, дозволяє отримувати унікальний досвід військовослужбовців ЗСУ, який впливає на зміну ментальності особового складу, спонукає вносити зміни у повсякденну діяльність військ, у підготовку контингентів та навчальний процес підготовки миротворчого персоналу» [101].

Отже, роль української миротворчої місії в Іраку була важливою та значущою з погляду сприяння міжнародній безпеці та стабільності у регіоні. Україна взяла на себе зобов'язання допомагати в миротворчих операціях у 2003 році, коли приєдналася до коаліції країн, що підтримують Ірак. Українські

військові виконували важливі завдання з підтримання мирного процесу в Іраку. Вони брали участь у патрулюванні, контролюючи безпеку на території, що перебуває під миротворчим контролем, і запобігали збройним конфліктам. Українські миротворці активно співпрацювали з місцевими жителями та громадами, надаючи гуманітарну допомогу, таку як медична допомога, харчування та реконструкція інфраструктури (шкіл, доріг тощо). Українські військові поділилися своїми знаннями та досвідом з місцевими силами безпеки, навчаючи їх сучасним технікам і тактиці для ефективного ведення операцій. Участь українських військових у миротворчих місіях в Іраку також має дипломатичний вимір, підсилюючи міжнародний авторитет України та її здатність до співпраці у глобальному масштабі.

3.3. Стабілізаційні заходи та виведення військ з Іраку

Операція коаліційних сил на чолі зі США та Британією розпочата у 2003 році, стала однією з найсуперечливіших подій у світовій історії. За неофіційними та необґрунтованими даними Ірак мав зброю масового ураження, що і стало однією з причин масштабної військової операції в країні. За період військових дій країна опинилася на межі гуманітарної катастрофи через загибель сотень тисяч людей, голоду, руйнувань, що призвело до дестабілізації всього регіону Близького Сходу. В країні панувало беззаконня, насильство, відбувалися теракти з боку різних угруповань прихильників Хусейна, колишніх солдатів, кримінальних елементів і, можливо, міжнародних бойовиків. 1 травня 2003 року президент Буш оголосив про завершення бойової фази війни в Іраку під проводом США. Президент Буш назвав війну "перемогою" і заявив, що "в битві за Ірак перемогли Сполучені Штати і наші союзники" [83]. По завершенню операції військова присутність військ коаліції зберігалась, близько 130 тисяч військових залишались на території країни для проведення стабілізаційних заходів та відбудови Іраку. Попри успіхи воєнної

кампанії та досягнення головної мети операції – повалення режиму Садама Хусейна, коаліційні сили були виснажені через постійні напади та бомбардування пунктів дислокування військ, що змусило союзників шукати допомогу та підтримку для стабілізації та відновлення Іраку. Відповідно до Резолюції Ради Безпеки ООН 1483, поточною метою адміністрації в Іраку було забезпеченні безпеки та відбудови країни, а також у задоволення гуманітарних потреб іракського народу. Відбулося зростання міжнародного співробітництва між Сполученими Штатами та країнами, які виступали проти війни в Іраку під проводом США.

16 жовтня 2003 року Рада Безпеки ООН одногосно ухвалила Резолюцію РБ ООН 1511. Ця резолюція санкціонувала створення багатонаціональних сил під єдиним командуванням (стаття 13), закликала країни зробити значні внески на потреби відновлення Іраку (стаття 24), а також сигналізувала про загальне посилення ролі Організації Об'єднаних Націй у післявоєнному Іраку [81]. Дух міжнародної співпраці був також очевидний на Мадридській Міжнародній конференції з відновлення Іраку 24 жовтня 2003 року. Конференція зібрала близько 13 мільярдів доларів США у вигляді зобов'язань щодо надання допомоги від країн і донорів крім Сполучених Штатів. Однак деякі аналітики вважали, що іноземні уряди все ще не наважувались надавати миротворчі контингенти і фінансову допомогу через побоювання, що це буде сприйнято як санкціонування війни в Іраку.

На початку 2007 року міжнародна ситуація щодо стабілізації Іраку була особливо складною та суперечливою. Позитивні зміни були викликані помітним зростанням громадського обурення як в Іраку, так і в усьому ісламському світі проти безглузлого насильства, а також збільшенням готовності США співпрацювати з іншими зацікавленими державами. У довгостроковому аспекті завдання надійної стабілізації та безпеки в Іраку почали поставати перед військовою місією коаліції, яка зазнала значних втрат. Ці завдання стали все більш актуальними та досяжними, ніж військова присутність США, яка, як очікувалося, спровокує рух опору, який намагається

підірвати перші елементи нової іракської держави. У цій ситуації життєво важливим було створення умов для надійного виведення контингенту коаліції, зокрема військової присутності США з Іраку без будь-яких часових обмежень, а також залучити зусилля якомога більшої кількості зацікавлених країн для підтримки відновлення та стабілізації Іраку. Адміністрація Буша провела значну роботу з планування післявоєнного етапу в Іраку, і заздалегідь була проведена всебічна підготовка на багатьох фронтах. Вся інформація, стратегія дія та рекомендації були викладені в документі під назвою “A Wiser Peace: An Action Strategy for a Post-Conflict Iraq”, який був опублікований Центром стратегічних і міжнародних досліджень (ЦСМД) в середині січня 2003 року [17].

Першочерговим завданням політичної стабілізації мала бути побудова прийнятної держави. Іраку необхідно створити прозорі, підзвітні та відповідальні за безпеку, правосуддя та інші потреби різноманітних іракських громад інституції. Щоб забезпечити легітимність, політичний процес повинен дозволити іракцям брати участь у виборі ключових національних лідерів і створенні основних норм і конституції, які лежать в основі державної та політичної системи. Поточний прогрес на шляху до представницького політичного вибору включає завершення окупації, скликання конституційної асамблеї, відповідальної за розробку організаційної основи, широку перехідну адміністрацію, яка включає широкий політичний спектр, узгодження плану виборів та прогрес у напрямку виборів до тимчасовий стан.

Політична система в Іраку розвивалася, і уряд робив важливі кроки в плані представництва виборців у країні, забезпечення правової основи для своїх дій, побудови легітимності та верховенства права, а також підвищення адміністративної спроможності. Однак ризик насильницької зміни режиму або механізмів контролю для запобігання політичній ізоляції залишається високим. Майбутня участь курдів і можлива де-факто незалежність за відсутності війни – це суміш. Соціальна стабілізація залежала від здатності іракців прийти до політичної та конституційної угоди, з якою вони змогли б

жити. Вирішення конфліктів має дієві механізми забезпечення гарантій, сприяння діалогу та побудови довіри під час переходу від нинішнього хаосу до стабільного політичного та конституційного стану. Хоча приватний сектор зазвичай не бере на себе основну відповідальність за результат процесу стабілізації, він може ефективно розробляти та підтримувати програми, які створюють безпечні простори, зміцнюють довіру та закладають основу для довгострокового вирішення конфлікту. Вчорашній принцип інклюзивного уряду було втілено в життя. Склад нового уряду підтверджував прогноз, що уряд не буде однорідним, а складатиметься з представників різних верств іракського суспільства. Цей фактор, безумовно, перешкодив його ефективній роботі. Проте саме призначення уряду можна розглядати як згоду груп, що представляли інтереси шиїтів і курдів, прийти до політичного компромісу з інтересами сунітів. Вищі посадові особи уряду, які представляють виконавчу владу, дотримуються коаліційного принципу. Державні органи також були укомплектовані представниками трьох зазначених основних етнічних та релігійних груп.

Уряд Іраку вживав (вживають їжу, таблетки...) комплексних заходів і розробив програму з 24 пунктів, спрямовану на політичну стабілізацію країни. Відомі світовій спільноті події останніх днів визначилися першими двома пунктами цього порядку денного. Дорожня карта стабілізації Іраку та політичного процесу базується на трьох основних принципах: побудова демократичної та плюралістичної держави, яка б гарантувала інтереси всіх верств суспільства, усі політичні сили повинні мати можливість регулярно брати участь у вільних та чесних виборах, а також держава повинна регулюватися конституцією. Усі люди повинні мати однакові права перед державою, незалежно від віросповідання, статі, поглядів і національного походження. Ірак має бути незалежною та суверенною державою. Безпеку та правопорядок мають забезпечувати міліція та інші структури, підпорядковані Міністерству внутрішніх справ, робота яких має підпорядковуватися цивільному правлінню.

Після закінчення війни адміністрація також активно шукала іноземної підтримки для стабілізації та відновлення Іраку. Результатом дипломатичних зусиль стали військові та миротворчі зобов'язання з боку кількох країн. На місцях окремі особи могли відігравати різноманітні або нетрадиційні ролі у сферах стабілізації, реконструкції та гуманітарної допомоги. Станом на 30 листопада 2003 р., загалом майже 40 країн пообіцяли надати персонал для підтримки безпеки, логістики та реконструкції. До цих країн належали: Австралія, Албанія, Вірменія, Азербайджан, Болгарія, Хорватія, Чехія, Данія, Домініканська Республіка, Естонія, Сальвадор, Фіджі, Грузія, Гондурас, Угорщина, Італія, Японія, Казахстан, Латвія, Литва, Македонія, Монголія, Нідерланди, Нова Зеландія, Нікарагуа, Норвегія, Філіппіни, Польща, Японія, Португалія, Румунія, Сінгапур, Словаччина, Південна Корея, Іспанія, Таїланд, Туреччина, Філіппіни, Японія, Україна та Велика Британія []. Так, до прикладу Польща керувала контингентом з 9200 військовослужбовців, направлених в Ірак, здійснюючи нагляд за центральним-південним регіоном і багатонаціональними силами до складу яких входять країни переважно зі Східної Європи і Центральної Азії. Витрати цих зусиль оцінюються в 230-240 (це дефіс «-», а має бути тире «—»). виправте всюди, де потрібно!) мільйонів доларів; очікувалося, що Польща заплатить 30-40 мільйонів доларів, в той час як Сполучені Штати заплатять 30-40 мільйонів доларів [47]. Сполучене Королівство, як один з ключових союзників США, мало керувати південною частиною країни, де вже перебувало 12 тис. британських військових.

Свій миротворчий військовий контингент в Іраку мала й Україна. Наприкінці 2003 р. рішенням Президента України в Ірак було направлений військовий контингент у кількості до 1800 осіб [91]. Його безпосередніми завданнями були: тренування та підготовка особового складу іракської національної поліції; підготовка програм та навчання особового складу іракських сил безпеки у військових навчальних закладах Іраку, планування, організація та проведення підготовки офіцерського складу збройних сил Іраку; висвітлення діяльності Місії у засобах масової інформації [101].

Деякі країни не поспішали надсилати свої військові сили в Ірак, такі як Індія і Німеччина, ще до ухвалення Резолюції РБ ООН 1511, заявляли що вони відправлять війська лише за мандатом ООН, який санкціонував миротворчі сили в Іраку. Хоча прийняття Резолюції РБ ООН 1511 могло відповідати цьому критерію, лише Сінгапур пообіцяв надіслати війська після ухвалення цієї резолюції. Деякі країни також висловили несхвалення запропонованими часовими рамками і схемою передачі влади суверенному уряду Іраку. Інші країни заявили, що "у них залишаються сумніви щодо легітимності неспровокованої війни США" і не хочуть виглядати такими, що підтримують війну, беручи участь у післявоєнних зусиллях [69]. Треті заявляли, що вони не в змозі фінансувати військову операцію. Нарешті, деякі країни заявили, що їхні війська вже задіяні в конфліктах в інших регіонах, таких як Афганістан, Балкани, Ліберії та Демократичній Республіці Конго. Деякі країни, які не бажали або не могли відправити війська, але були готовими відправити гуманітарну допомогу (гуманітарні вантажі та грошову допомогу) іракському цивільному населенню.

Економічне відновлення Іраку було також одним із пріоритетних завдань коаліції об'єднаних сил. Оскільки міжнародне співтовариство здійснювала перехід від надання короткострокової гуманітарної допомоги до середньострокової та довгострокової допомоги у відновленні, Організація Об'єднаних Націй продовжувала відігравати важливу роль в оцінці потреб Іраку і та управлінні фінансовими пожертвами від інших країн. Група Організації Об'єднаних Націй з питань розвитку (ГООНВР).

Група розвитку Організації Об'єднаних Націй (ГООНВР) та Світовий банк за підтримки МВФ підготували Спільну оцінку потреб Іраку 2 жовтня 2003 року. Ця оцінка охоплювала чотирнадцять пріоритетних сфер економіки, за винятком безпеки і нафти, і за оцінками, реконструкція коштуватиме приблизно 36 мільярдів доларів на період 2004-2007 років [86]. Коаліційна тимчасова адміністрація оцінила фінансові потреби у сфері безпеки, нафтового сектору та інших секторів, не охоплених Світовим банком/ООН, і

підрахувала, що ще 19 мільярдів доларів США буде потрібно на загальну економічну стабілізацію.

У листопаді 2008 року іракський парламент схвалив угоду, що визначила графік остаточного виведення американських військ, переговори про яку велися майже рік. Згідно з цією угодою, американські війська повинні були залишити міста і селища до середини 2009 року, а виведення військ з країни було заплановано на початок 2012 року [32].

У 2009 році до влади у Сполучених Штатах приходять президент Барак Обама, який дотримуючись своєї передвиборчої обіцянки видав наказ про припинення діяльності військових сил на території Іраку. 15 грудня 2011 р. американські військові офіційно завершили свою місію, яка забрала життя близько 4,5 тис. американців і більше 10 тис. іракців. Офіційною причиною виведення військ було те, що іракський уряд здатен самостійно забезпечувати свою безпеку. Виводячи війська, США мали на меті залишити стабільну політичну ситуацію в країні, яку би забезпечував представницький уряд, сусідні держави чи окремі політичні та військові сили. Виходячи з цього, Ірак мав би перетворюватися в стабільного близькосхідного партнера Сполучених Штатів [108].

Однак ситуація в Іраку після виведення військ стала зовсім іншою, а плани адміністрації Б. Обами провалилися. В країні почав зростати рівень політичної та релігійної напруженості. У період від грудня 2011 – січня 2012 рр. через поглиблення політичної кризи, збільшилася кількість нападів на іракських державних чиновників та мирних жителів, а конфлікт між шіїтськими та сунітськими політичними блоками почав набирати обертів. Від влади було усунуто сунітську політичну верхівку, яка підтримувала режим Саддама Хусейна, натомість шіїти отримали політичну більшість. Ще однією причиною поглиблення кризи в Іраку стала діяльність терористичної групи Аль-Каїда, яка взяла на себе відповідальність за низку терористичних актів у Багдаді 22 грудня 2011 р. Окрім того, протягом наступних місяців активність групи в кілька разів збільшилася, зокрема про це

свідчать такі дані: за один тиждень у червні 2012 р. понад 150 іракців були вбиті й сотні отримали поранення на ґрунті ескалації релігійного конфлікту [18]. До дестабілізації ситуації в Іраку була причетна й інша терористична організація – ІДІЛ. Після виведення американських військ з Іраку в 2011 році, коли можливості іракських сил безпеки знизилися, ІДІЛ скористалася цим періодом, щоб відновити свої зусилля і можливості. Тим часом, політизація військового керівництва означала заміну компетентних лідерів більш лояльними особами, що призвело до загального зниження боєздатності і морального духу. Фактично, простір, наданий екстремістським угрупованням після першого виведення американських військ внаслідок цього процесу, призвів до колапсу безпеки після нападу Ісламської держави на Мосул у 2014 році, що дозволило організації захопити значну частину Іраку [77].

У сфері зовнішньої політики Ірак стикнувся з проблемами у відносинах з своїми сусідами, в тому числі іншими арабськими країнами та Туреччиною. Однак основні зовнішні виклики походили від Ірану, який хотів щоб Ірак став де-факто стратегічним партнером і мостом, який поширить іранський вплив на Близький Схід через Сирію та Ліван. Іран прагнув до того, щоб Ірак не служив базою для США, і не служив інтересам США аби знову стати загрозою для Ірану. Іран має довгий і прозорий кордон з Іраком і прагнув створити стабільного, але надійного союзника, а не регіонального конкурента, при цьому активно використовувуючи свої мережі, патронаж, економічні зв'язки, релігійні зв'язки, грошову допомогу та військову підтримку різним фракціям в Іраку для досягнення цих своїх цілей [26].

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження зроблено наступні висновки:

Дослідження джерельної бази операції коаліційних сил в Іраку у 2003-2011 рр. засвідчує, що вона була результатом тривалої напруженості в регіоні та підозр міжнародної спільноти щодо наявності у режиму Саддама Хусейна зброї масового знищення. Сполучені Штати Америки, об'єднавши зусилля з низкою інших країн, сформували коаліцію, метою якої було повалити іракський режим та встановити новий політичний порядок. Дослідження історіографії засвідчило зазначені факти, а історіографія представлена медійними виданнями, звітами урядових та міжнародних організацій

У ході аналізу процесу формування міжнародної коаліції по іракському питанню, було встановлено, що основними учасниками коаліції стали США, Великобританія, Австралія та Польща. Підготовка до операції була масштабною та тривалою. Коаліційні сили провели ретельний аналіз іракської армії та інфраструктури, розробили детальні плани військових дій. Особливу увагу було приділено забезпеченню логістики та координації дій різних підрозділів.

Вторгнення в Ірак викликало гострі суперечки в міжнародному співтоваристві. Частина країн підтримала позицію США, вважаючи, що дії коаліції спрямовані на забезпечення міжнародної безпеки та захист прав людини. Інші країни виступили проти військової інтервенції, закликаючи до вирішення конфлікту мирними засобами. Організація Об'єднаних Націй не санкціонувала вторгнення, що стало одним із найбільш спірних аспектів цієї операції. Рада Безпеки ООН так і не прийняла відповідної резолюції, що підтверджувало б легітимність військових дій коаліції.

Іракська кампанія отримала величезну кількість медійного висвітлення по всьому світу. ЗМІ відзначалися як роллю в підтримці військових операцій, так і критикою стратегії коаліційних сил. З одного боку, медіа демонстрували технологічну перевагу коаліційних сил, наводячи приклади високоточних ударів і швидкого просування військ. З іншого боку, міжнародна преса активно висвітлювала гуманітарні наслідки війни, зокрема численні жертви серед

цивільного населення та руйнування інфраструктури. Інформаційні кампанії відображали як дипломатичні, так і військові аспекти конфлікту, формуючи громадську думку по всьому світу.

Після повалення режиму Саддама Хусейна коаліційні сили в Іраку зіткнулися з новими викликами, пов'язаними зі стабілізацією ситуації в країні. Було необхідно відновити зруйновану інфраструктуру, забезпечити безпеку населення, сформувати нові державні органи влади. Однак, ці процеси супроводжувалися значними труднощами, пов'язаними з наростанням партизанської війни та сектантського насильства.

Згодом, коаліційні сили поступово передавали відповідальність за безпеку іракським силам безпеки. Цей процес був тривалим і складним, оскільки іракські військові та поліцейські потребували значної підготовки та обладнання. У підсумку, більшість коаліційних сил було виведено з Іраку, але залишилися невеликі контингенти для надання консультацій та підтримки.

Україна також стала частиною коаліційних сил в Іраку з 2003 року, взявши участь у стабілізаційних зусиллях під командуванням Польщі. Українські військові, що були частиною багатонаціональної дивізії в південному Іраку, виконували завдання з підтримання порядку, охорони ключових об'єктів та допомоги в гуманітарних операціях. Їх роль була важливою для забезпечення безпеки і допомоги в відновленні інфраструктури, а також для підготовки іракських сил безпеки. Участь українського контингенту продемонструвала підтримку міжнародної спільноти у спробах відновити мир і стабільність в регіоні, хоча вона також стала предметом внутрішньої і міжнародної політичної дискусії.

Отже, операція коаліційних сил в Іраку залишила глибокий слід у міжнародній політиці та військовій історії. Від формування коаліції і підготовки військової кампанії до процесів стабілізації та виведення військ, цей конфлікт підкреслив складність і неоднозначність сучасних військових втручань. Позиції світової спільноти і міжнародних організацій, а також висвітлення кампанії в міжнародних мас-медіа продемонстрували глибокі

розбіжності в оцінках та підходах до військових операцій. У цьому контексті, участь українського контингенту і його внесок у стабілізаційні заходи підкреслює важливість багатонаціональних зусиль у підтримці миру і безпеки в регіонах, що постраждали від конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Agence France-Presse. (2003, March 16). Germany Restates Anti-War Stance on Iraq.
2. Al Jazeera. (2024, June 5). War Is Over in Iraq, But It Continues to Claim Victims. URL: <https://www.aljazeera.com/gallery/2024/6/5/war-is-over-in-iraq-but-it-continues-to-claim-victims>
3. Allard, T. (2003, November 17). Australian Troops Switch to Get Iraqis Up to Speed. Sydney Morning Herald.
4. Associated Press Newswires. (2003, March 6). Chinese Leader Tells French President China Opposes New Resolution on Iraq.
5. Associated Press. (2003, July 25). Japan Votes to Send Troops to Iraq.
6. Associated Press. (2003, May 18). Foreign Minister: Turkey Considering Opening Diplomatic Mission in Northern Iraq.
7. Baylis, J. (2008). Bezpieczeństwo międzynarodowe i globalne w epoce pozimnowojennej. In S. Smith (Ed.), Globalizacja polityki światowej: Wprowadzenie do stosunków międzynarodowych (pp. 390-391). Kraków.
8. BBC News UK. (n.d.). In Quotes: Reasons for the Iraq War. Retrieved from [news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2948068.stm](https://www.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2948068.stm)
9. BBC News. (2003, November 13). France Urges Policy Shift on Iraq.
10. BBC News. (2003, November 13). Polish PM Rallies Troops in Iraq.

11. BBC News. (n.d.). Timeline: Iraq War. URL: <https://www.bbc.com/news/magazine-36702957> (дата звернення 17.06.2024).
12. Blair, E. (2002, September 6). Britain will pay blood price. BBC News Online. URL: http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk_politics/2239887.stm (дата звернення 05.07.2024).
13. Blair, E. (2002, September 6). Britain will pay blood price. BBC News Online. URL: http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk_politics/2239887.stm (дата звернення 22.05.2024).
14. Bruni, F. (2003, November 13). With His Policies Facing a Major Test, Berlusconi Insists the Troops Will Stay in Iraq. New York Times.
15. Bush, G. (2003, June 3). Chirac 'In Agreement'; Presidents Meet, Seem to Patch Up Discord Over Iraq. The Washington Post.
16. Bush, G. W. (2002, January 29). State of the Union Address. 38 Weekly Comp. Pres. Doc., 125, 135. URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/01/iraq/20020129-11.html> (дата звернення 15.05.2024).
17. Bush, G. W. (2002, September 12). UN General Assembly in New York City Address. 38 Weekly Comp. Pres. Doc., 1529. URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/09/200209121.html> (дата звернення 04.06.2024).
18. CBC News. (2006, March 22). Tony Blair's political career – A timeline. URL: http://www.cbc.ca/news/background/blair_tony/timeline.html (дата звернення 21.07.2024).
19. Center for Strategic and International Studies. (. A Wiser Peace: An Action Strategy for a Post-Conflict Iraq. URL: <http://www.csis.org> (дата звернення 14.05.2024)
20. Central Intelligence Agency. (n.d.). Iraq and Al-Qa'ida: Interpreting a Murky Relationship. URL: <https://www.cia.gov/readingroom/document/01506324> (дата звернення 18.07.2024).
21. Chandrasekaran, R. (2006). Imperial Life in the Emerald City: Inside Iraq's Green Zone. New York: Knopf.
22. Chapman, J. (2004, July 28). Patriotism Meets Plurality: Reporting the 2003 Iraq War in the British Press. The Guardian. URL:

- <https://www.theguardian.com/world/2004/jul/28/iraq.usa> (дата звернення 10.06.2024).
23. Chapman, J. (2004, July 28). The real reasons Bush went to war. The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/world/2004/jul/28/iraq.usa> (дата звернення 20.06.2024).
24. Cheney, D. (2002, August 26). Vice President Cheney's Speech to the Veterans of Foreign Wars. Project for the New American Century.
25. China Daily. (2004, November 19). Chirac, Blair strive for unity after Iraq. URL: http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/200411/19/content_392813.htm (дата звернення 15.05.2024).
26. Clarke, M., Hague, R., eds. (1990). European Defence Cooperation: America, Britain and NATO. Manchester: Manchester Univ. Press.
27. CNN News. (2003, April 10). China Pushes for Post-War Role.
28. Cordesman, A. H., Khazai, S. (n.d.). Iraq After U.S. Withdrawal: U.S. Policy and the Iraqi Search for Security and Stability.
29. Council on Foreign Relations. (n.d.). Timeline: The Iraq War. URL: <https://www.cfr.org/timeline/iraq-war> (дата звернення 27.06.2024).
30. Council on Foreign Relations. (n.d.). Twenty Years After the War to Oust Saddam, Iraq Is a Shaky Democracy.
31. Deutsche Welle. (2003, November 15). Berlin Contradicts EU's Solana on Iraq.
32. Dumbrell, J. (2001). A Special Relationship: Anglo-American Relations in the Cold War and After. Basingstoke: Macmillan.
33. Duncan Smith, I. (2003, March 15). Statement on Iraq at Conservative Spring Conference. URL <http://www.conservatives.com>. (дата звернення 05.08.2024).
34. Encyclopædia Britannica. (n.d.). U.S. Withdrawal and the Rise of the Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL). URL <https://www.britannica.com/place/Iraq/U-S-withdrawal-and-the-rise-of-the-Islamic-State-in-Iraq-and-the-Levant-ISIL> (дата звернення 02.07.2024).
35. Entous, A. (2003, October 7). US-Dollar Diplomacy May Have Paid Off in Turkey Vote. Reuters News.

36. Gordon, M. R. (2002, September 21). Israel Tells U.S. It Will Retaliate if Iraqis Attack. *New York Times*.
37. Gordon, M. R., Trainor, B. E. (2006). *Cobra II: The Inside Story of the Invasion and Occupation of Iraq*. New York: Pantheon Books.
38. Gordon, P., Lilly, D. (2005, February 14). Bush Needs a Strategic Partnership with Europe. *Financial Times*, p. 2.
39. Hagel, C. (2008). *America: Our Next Chapter: Tough Questions, Straight Answers*. New York: Simon Schuster.
40. Hardy, R. (2002, August 15). Israel Nuclear Strike on Iraq Possible. *BBC News Online*.
41. Harnden, T. (2003, March 14). White House tires of Blair's UN diplomacy. *The Daily Telegraph*; Baker, G., et al. (2003, May 30). Blair's mission impossible: The doomed effort to win a second UN resolution. *The Financial Times*, 17.
42. Harris, R. (2002, June). The state of the special relationship. *Policy Review*, 8. URL: http://www.policyreview.org/JUN02/harris_print.html (дата звернення 04.08.2024).
43. Interfax News Service. (2003, July 3). To 1,800. The Ukrainian Ministry of Defense Has Started.
44. International Crisis Group. (2007). *The State of Iraq: The Economics of Stability and Security*. Brussels: International Crisis Group.
45. Jakubczak, R. (2007). *Polska w Stabilizacji Iraku: Działania Stabilizacyjne Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Iraku*. Słupsk.
46. Jureńczyk, Ł. (2010/2011). Użycie polskiego kontyngentu wojskowego w misjach pokojowych i stabilizacyjnych w południowo-zachodniej Azji w pierwszej dekadzie XXI wieku. *Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego*, 228-244.
47. Lamb, C. (2002, June 30). Blair's aides denounce US blundering in Afghan war. *The Sunday Telegraph*.
48. Loeb, V. (2003, July 29). U.S. to Fund Polish-Led Peacekeeping Force; Costs Expected to Be More Than \$200 Million. *Washington Post*.

- 49.M2 Presswire. (2003, June 24). United Nations Agencies Appeal for \$259 Million in Emergency Assistance for Iraq.
- 50.Meyer, C. (2003). Comments by Sir Christopher Meyer, British Ambassador to the United States, and others in *Blair's War* (p. 9). PBS.
- 51.Oakley, R. (2001, July 18). CNN.
- 52.Office of the Press Secretary, The White House. (2001, February 23). Joint statement by President George W. Bush and Prime Minister Tony Blair. URL: http://www.usis.it/file2001_02/alia/a1022309.htm (дата звернення 01.05.2024).
- 53.Onishi, N. (2003, November 19). Japan Heads to Iraq, Haunted by a Taboo Bred in Another War.
- 54.PBS Frontline. (2003, March 4). Blair's War. URL: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/blair/etc/script.html> (дата звернення 19.05.2024).
- 55.PBS. (2003, March 4). Blair's War, 9; Short, C. (2003, June 7). Why did he do it? The Guardian.
- 56.Peel, Q., et al. (2003, May 26). How the US set a course for war with Iraq. Financial Times; Ramesh, R., ed. (2003). *The War We Could Not Stop: The Real Story of the Battle for Iraq*. London: Faber and Faber.
- 57.Perry, W. L., & others, eds. (2016). *Operation IRAQI FREEDOM: Decisive War, Elusive Peace*. Santa Monica: RAND Corporation.
- 58.Pollack, K. (2002). *The Threatening Storm: The Case for Invading Iraq*. New York: Random House.
- 59.Pomfret, J. (2003, March 7). China Backs Europeans on Iraqi Inspections. Washington Post.
- 60.Rachman, G. (2001, Spring). Is the Anglo-American relationship still special? *The Washington Quarterly*, 24, 8.
- 61.Reuters News. (2003, February 12). Japan PM in a Pinch Over Support for U.S. on Iraq.
- 62.Reuters News. (2003, October 2). Turk Loan Linked to Iraq Donations - U.S. Official.

63. Reuters News. (2003, October 23). Australia Says to Commit Another \$20 Million to Iraq.
64. Reuters News. (2003, October 7). U.S. Dollar Diplomacy May Have Paid Off in Turkey Vote.
65. Ricks, T. E. (2006). *Fiasco: The American Military Adventure in Iraq*. New York: Penguin Press.
66. Rohde, D. (2003, June 26). Officials in India Divided on Sending Troops to Iraq. Peace Force.
67. Rubin, A. J. (2023, March 18). 20 Years After U.S. Invasion, Iraq Is a Freer Place, but Not a Hopeful One. *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2023/03/18/world/middleeast/iraq-war-20th-anniversary.html> (дата звернення 09.08.2024).
68. Schröder, G. (2003, March 18). Chancellor Gerhard Schröder's speech against war in Iraq. *German History Intersections*. URL <https://germanhistory-intersections.org/en/germanness/ghis:image-212>
69. Scifferes, S. (2003, May 7). US Congress set to honour Blair. *BBC News Online*.
70. Slevin, P. (2003, June 22). Policing of Iraq to Stay U.S. Job. *Washington Post*.
71. State Department Press Releases and Documents. (2003, June 2). Powell, Italian Foreign Minister Discuss U.S.-Europe Ties, Iraq, Mideast.
72. *The Guardian*. (2003, January 22). Blair Stand Puts Strain on Coalition.
73. *The Guardian*. (2003, March 19). Suddenly, the Iraq War Is Very Real. URL: <https://www.theguardian.com/theguardian/2013/mar/19/iraq-war-saddam-bush-starts-2003> (дата звернення 19.04.2024).
74. *The Guardian*. (2003, November 13). UK 'Ready to Send More Troops to Iraq.'
75. *The Guardian*. (2010, October 28). Iraq War Logs: Media Reaction Around the World. URL: <https://www.theguardian.com/world/2010/oct/28/iraq-war-logs-media-reaction> (дата звернення 09.06.2024).
76. *The Hindu*. (2023). India and the Iraq War: 20 Years Later. Retrieved July 23, 2024, URL: <https://www.thehindu.com/opinion/editorial/strategic-high-the-hindu->

- editorial-on-india-us-ties-and-strategic-cooperation/article67016050.ece (дата звернення 18.07.2024)
- 77.The National Security Strategy of the United States. (2002). URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/text/index.html> (дата звернення 15.06.2024).
- 78.The Unforgettable 107th Congress. (2002, November 22). United States Senate. URL: <https://www.senate.gov/about/origins-foundations/parties-leadership/unforgettable-107th-congress.htm> (дата звернення 01.05.2024).
- 79.The Washington Institute. (n.d.). The Continuing Threat of ISIS in Iraq After the Withdrawal of the International Coalition. URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/continuing-threat-isis-iraq-after-withdrawal-international-coalition> (дата звернення 05.06.2024).
- 80.U.S. Department of State. (2003, December 18). Iraq: International Attitudes to Operation Iraqi Freedom and Reconstruction.
- 81.United Nations Security Council. (1990, August 6). Resolution 661. UN Doc S/RES/0661.
- 82.United Nations Security Council. (2002, November 24). Resolution 1443. UN Doc S/RES/1443.
- 83.United Nations Security Council. (2003, October 16). Resolution 1511. UN Doc S/RES/1511.
- 84.Weisberg, J. (2008). The Bush Tragedy. New York: Random House.
- 85.White House Press. (2003, May 1).
- 86.Wintour, P., Temko, N. (2007, February 25). Long shadow of US invasion of Iraq still looms over international order; Blair ignored Chirac warning on Iraq 'disaster'. The Guardian. URL: www.theguardian.com/world/2007/feb/25/france.ukraine
- 87.World Bank Press Release. (2003, October 2). UN/World Bank Present Iraq Reconstruction Needs to Core Group.
- 88.Xinhua News Agency. (2003, June 5). Turkey Adjusts Policy Regarding Northern Iraq.

89. Xinhua News Agency. (2003, May 22). China Expects UN to Play Due Role in Reconstruction in Iraq.
90. Younglai, R. (2003, March 11). South and East Asian Countries — Where They Stand. CBC News.
91. Zając, J. (2007). Udział Polski w Misjach Pokojowych i Stabilizacyjnych na Początku XXI Wieku. In *Polska i Niemcy Wobec Wyzwań Bezpieczeństwa Międzynarodowego XXI Wieku* (pp. 191-209). Kraków: Krakowskie Studia Międzynarodowe.
92. Буглай, Н. (2016). Зовнішня політика Польщі після вступу до НАТО. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*, 1(2). Тернопіль: Видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка.
93. Верховна Рада України. (2003). Про схвалення рішення Президента України про направлення миротворчого контингенту для участі України у міжнародній миротворчій операції в Республіці Ірак. *Голос України*, 108, 12 червня.
94. Веденєєв, Д. В., Семенов, О. Г. Досвід організації інформаційно-психологічного забезпечення миротворчих контингентів Збройних Сил України як засобу запобігання воєнних злочинів: на матеріалах місії в Іраку у 2003–2005 рр.
95. Вонсович, О. С. (2016). Миротворчий досвід України як фактор підтримки і забезпечення міжнародної безпеки. *Гілея: Науковий Вісник*, 107, 420-423.
96. Гайдарли, Г. (2019). Розмінування території і об'єктів інженерними підрозділами Збройних Сил України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки (1992–2018). Київ: Видавництво Українського національного університету оборони.
97. Зіньковський, С. О. (2010, 3 жовтня). Матеріали інтерв'ю з українським миротворцем, учасником бойових дій в Іраку Л. В. Пономарьовим (інтерв'юєр).
98. Зіньковський, С. О. (2012). Український миротворчий контингент у Республіці Ірак. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*,

1006, Серія: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки, 15, 55-61.

99. Каргаполова, А. (п.д.). Військова інтервенція США в Ірак у 2003-2011 рр.
100. Карпінська, Н. Л. (2016). Лицарі «блакитних шоломів»: бібліографічний посібник. Полтава: Обласна бібліотека для юнацтва ім. О. Гончара.
101. Лисак, Я. А. (2014). Міжнародно-правові основи дислокації Збройних Сил України за кордоном та виклики їх реалізації: приклади миротворчих операцій в Югославії та Іраку. *Правова доктрина*, (31), 46-51.
102. Лисак, Я. А. (2014). Міжнародно-правові основи застосування підрозділів збройних сил України за кордоном та проблеми їх реалізації на прикладі миротворчих операцій в Югославії та Іраку. *Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту*. № 2
103. Мільченко, О. М., Каменцев, Д. С. (2012). Історія участі України в діяльності тренувальної місії НАТО в Республіці Ірак. *Військово-науковий вісник*, 18, 47-54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnv_2012_18_7 (дата звернення 14.08.2024).
104. Міністерство оборони України. Історія участі Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки. URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/mirotvorchist/istoriya-mirotvorchoi-diyalnosti-zbrojnii-sil-ukraini.html> (дата звернення 17.08.2024).
105. Сокирська, В. В., Петриченко, Я. В. (2024). Висвітлення операції коаліційних сил в Іраку 2003–2011 рр. на сторінках міжнародних мас-медіа. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2024. №3 5(74) Серія: Історичні науки, 35(74), 1.
- 106.
107. Петряєв, О. (2023). Ідеологічні наративи конфлікту між Західним і мусульманським світом у 2001–2003 роках. *Літопис Волині*, 28, 282-286. URL: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2023.28.40> (Дата звернення 27.07.2024).

108. Петриченко, Я. В. Сокирська, В. В. (2024). Стабілізаційні заходи та миротворчі місії в Іраку під час операції міжнародних коаліційних сил (2003–2011 рр.). Науковий журнал «Консенсус», №35 (74).
109. Петюр, Р. К. (n.d.). Рішення про направлення українського контингенту до Іраку та його наслідки. *Військово- історичний журнал*. 2014. № 4. С. 58-76.
110. Фабіян, Ю. (2013). Ірак після виведення американських військ. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія", Серія: Міжнародні відносини*, (3), 269-278. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoamv_2013_3_26 (дата звернення 07.08.2024).
111. Чумак, К. О. (2013). Війна з міжнародним тероризмом у зовнішній політиці США у 2003-2009 рр. Вісник Одеського національного університету, серія: Соціологія і політичні науки, 18 (3), 180-185.
112. Шелест, Г. (2009). Українські інтереси в Іраку – втрачені можливості та перспективи. Національний інститут стратегічних досліджень, (12).
113. Шелест, Г. (2013, March 23). Ірак: десять років, які втратили. *Дзеркало тижня*. URL: https://zn.ua/ukr/international/irak-desyat-rokiv-yaki-vtratili_.html (дата звернення 19.08.2024).

